

**UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE  
FAKULTA SOCIÁLNYCH VIED A ZDRAVOTNÍCTVA**

**DIPLOMOVÁ PRÁCA**

**2010**

**Bc. Lucia Árendášová**

**UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE  
FAKULTA SOCIÁLNYCH VIED A ZDRAVOTNÍCTVA**

**DOMÁCE NÁSILIE, RODOVO PODMIENENÉ NÁSILIE  
ALEBO NÁSILIE PÁCHANÉ NA ŽENÁCH ?**

**Diplomová práca**

Študijný program: Aplikovaná sociálna práca

Školiace stredisko: Katedra sociálnej práce a sociálnych vied

Školiteľ: PhDr. Martin Lulei, PhD.

**Nitra 2010**

**Bc. Lucia Árendášová**

Ďakujem môjmu školiteľovi práce

PhDr. Martinovi Luleiovi, PhD.

za odborné usmernenie, pomoc, rady a pripomienky ktoré mi pri vypracovaní diplomovej  
práce poskytol.

Veľká vďaka patrí mojim rodičom a Patrikovi Bednárovi za pomoc a podporu pri tvorbe  
diplomovej práci.

## **ASTRAKT**

ÁRENDÁŠOVÁ, Lucia: *Domáce násilie, rodovo podmienené násilie alebo násilie páchané na ženách?* [Diplomová práca] – Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva; Katedra sociálnej práce a sociálnych vied. – Školiteľ: PhDr. Martin Lule, PhD. Stupeň odbornej kvalifikácie: Magister (Mgr.). - Nitra: FSVaZ, 2010, 51 s.

Autorka sa v diplomovej práci, zaoberá charakteristikou a diferenciáciou pojmov - domáce násilie, rodovo podmienené násilie a násilie páchané na ženách. Práca sa zameriava na charakteristiku prienikov jednotlivých pojmov a to na základe štúdia odbornej literatúry, od autorov slovenskej a zahraničnej proveniencie. V prvej kapitole, sa autorka venuje jednotlivým pojmom v kontexte medzinárodných dokumentov, zadefinovaniu cieľov a hlavných aktivít medzinárodných organizácií, v súčinnosti s elimináciou a zamedzením násilia, vo všetkých jeho formách. V druhej kapitole, autorka venuje pozornosť autorom a ich postrehom, so zadefinovaním kľúčových pojmov; ako ich vnímajú, ako vo svojich monografiách pomenúvajú jednotlivé pojmy. V tretej kapitole, autorka uvádza deskriptívny výstup definícií pojmov – domáce násilie, rodovo podmienené násilie a násilie páchané na ženách, zadefinovaných slovenskými a zahraničnými autormi. Skutkový stav definícií, autorka vyjadruje formou tabuľky a interpretáciou výsledkov. Prieskumne sa diplomová práca orientuje na sekundárnu analýzu publikovaných vedeckých, odborných článkov, v renomovanej databáze Springerlink.

### **Kľúčové slová :**

Násilie. Domáce násilie. Rodovo podmienené násilie. Násilie páchané na ženách.



## **ABSTRACT**

ÁRENDÁŠOVÁ, Lucia: *Domestic violence, Violence of gender conditional, or Violence against the Women ?*. [The Diploma work] – Constantine the Philosopher University in Nitra, Faculty of Social Sciences and Health Care; Department of social work. – Adviser: PhDr. Martin Lulei, PhD. Degree of professional qualification: Master (M.A.). – Nitra : FSSaHC, 2010. 51 p.

In diploma work, the autor deals with characteristics and differentiation of concepts – domestic violence, violence of gender conditional and violence against the women. The work focuses at characteristics of intersection the individual concepts and that is based on the study of literature by authors of slovak and foreign provenance. In the first chapter, the author devotes to the individual concepts in the context of international documents, defining of aims and the main activities of international organizations in the cooperation with elimination and preclusion of violence in all of its forms. In the second chapter, the author presents attention and perpection to the authors and define the key words – how they perceive and show the key words and how they called the individual concepts in their monographs. In the third chapter, the author introduces a descriptive ascent of definition concepts – domestic violence, violence of gender conditional and violence against the women, definite by slovak authors. The factual state of definitions, the authors expressives by form of table and the interpretation of results. The diploma work sets on secondary analysis of published scientific, specialistic articles in reputable data base Springerlink.

### **Key words:**

Violence, Domestic violence, Violence of gender conditional, Violence against the women

## **OBSAH**

1 DOMÁCE NÁSILIE, RODOVO PODMIENENÉ NÁSILIE A NÁSILIE PÁCHANÉ NA ŽENÁCH, V KONTEXTE MEDZINÁRODNÝCH DOKUMENTOV	11
1.1 Organizácia spojených národov	11
1.2 Rada Európy	12
1.3 Svetová zdravotnícka organizácia	12
1.4 Európsky parlament	13
1.5 Stratégia Ministerstva práce sociálnych vecí a rodiny	14
2 TERMINOLOGICKÉ ASPEKTY DEFINÍCIÍ	15
2.1 Vymedzenie pojmov	15
2.2 Rodovo podmienené násilie	19
2.3. Násilie páchané na ženách	21
3 DESKRIPTÍVNY VYSTUP POJMOV- DOMÁCE NÁSILIE, NÁSILIE PÁCHANÉ NA ŽENÁCH, RODOVO PODMIENENÉ NÁSILIE	24
3.1 Domáce násilie v odbornej literatúre	24
3.2 Rodovo podmienené násilie v odbornej literatúre	29
3.3 Násilie páchané na ženách v odbornej literatúre	30
4 SEKUNDÁRNA ANALÝZA POJMOV, PUBLIKOVANÝCH V DATABÁZE SPRINGERLINK	32
4.1 Ciele prieskumu	32
4.2 Metódy prieskumu	33
4.3 Výberový súbor	33
4.4 Plán prieskumu	33
5 VÝSLEDKY A DISKUSIA	35
5.1 Analýza a interpretácia získaných údajov	35

5.2 Diskusia	46
ZÁVER	51
ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV	52
ZOZNAM PREŠTUDOVANEJ LITERATÚRY	57



## ZOZNAM GRAFOV A TABULIEK

<i>Tab. 1</i>	Domáce násilie v odbornej literatúre	24
<i>Tab. 2</i>	Pokračovanie tab. 1	25
<i>Tab. 3</i>	Pokračovanie tab. 1	26
<i>Tab. 4</i>	Pokračovanie tab. 1	27
<i>Tab. 5</i>	Pokračovanie tab. 1	28
<i>Tab. 6</i>	Rodovo podmienené násilie v odbornej literatúre	29
<i>Tab. 7</i>	Násilie páchané na ženách v odbornej literatúre	30
<i>Tab. 8</i>	Pokračovanie tab. 7	31
<i>Obrázok 1</i>	Schéma súvisu jednotlivých znakov domáceho násilia	17
<i>Obrázok 2:</i>	Etapy životného cyklu ženy	22
<i>Obrázok 3:</i>	Etapy životného cyklu ženy	23
<i>Graf 1</i>	Znázornenie frekvencie výskytu jednotlivých pojmov v databáze Springerlink	35
<i>Tab. 9</i>	SPRINGERLINK - Domestic violence in a special literature	36
<i>Tab. 10</i>	Pokračovanie tab. 9	37
<i>Tab. 11</i>	Pokračovanie tab. 9	38
<i>Tab. 12</i>	Pokračovanie tab. 9	39
<i>Tab. 13</i>	Pokračovanie tab. 9	40
<i>Tab. 14</i>	Pokračovanie tab. 9	41
<i>Tab. 15</i>	SPRINGERLINK - Violence against Women in a special literature	42
<i>Tab. 16</i>	Pokračovanie tab. 15	43
<i>Tab. 17</i>	SPRINGERLINK - Gender inequality in a special literature	44
<i>Tab. 18</i>	Pokračovanie tab. 17	45

## ÚVOD

Rodina je základnou ľudskou jednotkou každej spoločnosti, plní funkciu reprodukčnú, biologickú, spoločenskú. Je dobrým odrazovým mostíkom pre kvalitný rozvoj emócií a hodnotového systému, pre tvorbu a utváranie si väzieb nielen medzi členmi rodiny, ale aj mimo nej. To sú základné dôvody a atribúty pre vznik kvalitnej a dobre fungujúcej rodiny. Nesmieme však pozabudnúť ani na stabilitu a vzájomnú rovnosť a podporu členov rodiny, ako aj vplyv kultúrnych tradícií a čoraz viac a viac sa rozvíjajúcou sa spoločnosťou, ktorá je natoľko rýchla a náročná na jednotlivca, až vytvára živnú pôdu pre stres, neskôr pre agresivitu, zneužívanie alkoholu a v konečnom štádiu násilie. Násilie je sprievodným pojmom našej práce, ktorá svoju pozornosť nasmerovala ku charakteristike; domáceho násilia, rodovo podmieneného násilia a násilia páchaného na ženách. V priebehu získavania obširnejších informácií o pojmoch, ktoré sa stali predmetom nášho prieskumu, sme nadobudli množstvo postrehov a faktov súvisiacich s definovaním pojmov. Nakoľko sa slovenská odborná monografia, rozsiahlejšie nevenuje charakteristike a jednoznačnému zadefinovaniu uvedených pojmov, informácie sme čerpali aj z odbornej monografie zahraničných proveniencií.

Zámerom našej práce, bolo zachytiť a rozanalyzovať kľúčové pojmy našej práce, hľadiac na potrebu, uviesť rozdielnosť pri zadefinovávaní pojmov; domáce násilie, rodovo podmienené násilie a násilie páchané na ženách. Kľúčovým v teoretickej časti, bolo špecifické zameranie sa na vzájomný prienik definícií jednotlivých pojmov. V teoretickej časti, sme informácie čerpali z publikovaných príspevkov na domácich vedeckých konferenciách, z knižných publikácií charakteru vedeckej monografie slovenskej a zahraničnej proveniencie, z odborných slovenských a zahraničných časopisoch a zborníkoch. Na základe spomenutých skutočností, sme si zadefinovali hlavný cieľ práce; deskripcia a analýza odbornej terminológie a jej vybraných aspektov, so špecifickým zameraním na pojmy – domáce násilie, rodovo podmienené násilie a násilie páchané na ženách. Empiricky sa diplomová práca orientuje, na sekundárnu analýzu publikovaných vedeckých odborných článkov, v svetovej, multiodborovej a interaktívnej databáze - Springerlink.

# **1 DOMÁCE NÁSILIE, RODOVO PODMIENENÉ NÁSILIE A NÁSILIE PÁCHANÉ NA ŽENÁCH, V KONTEXTE MEDZINÁRODNÝCH DOKUMENTOV**

Domáce násilie a s ním súvisiace rodovo podmienené násilie a násilie páchané na ženách, je nielen problémom na Slovensku ale aj problémom v medzinárodnom ponímaní. Nakoľko je Slovenská republika členským štátom Európskej únie od 1. mája 2004, spolupracuje s mimovládnyimi organizáciami v boji a eliminácii domáceho násilia. Slovenská republika ešte za spoločného československého štátu, ratifikovala všetky dôležité medzinárodné dokumenty, ktoré upravujú ľudské práva. Ide napr. o dokumenty: „Medzinárodný dohovor o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie (č.95/1974Zb.), Dohovor proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu (č.46/1988Zb.) (Národná stratégia...,2008).”

Medzi najvýznamnejšie dokumenty v oblasti násilia páchaného na ženách patrí predovšetkým Deklarácia OSN o odstránení násilia páchaného na ženách (1993) a Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien (1979).

## **1.1 Organizácia spojených národov**

Historickým medzníkom na medzinárodnej úrovni, bola v oblasti pomenovania, rozpoznanie a boja proti násiliu páchaného na ženách: „*Deklarácia OSN o odstránení násilia páchaného na ženách*“, z roku 1993. Všetky ostatné medzinárodné dokumenty, ktoré sa venujú eliminácii násilia páchaného na ženách a domácejmu násiliu, ju prijímajú za svoje východisko. Tento dokument je známy aj ako „Viedenská deklarácia“, nakoľko bola výsledkom Svetovej konferencie Organizácie spojených národov (ďalej OSN) o ľudských právach vo Viedni, konanej v dňoch 14-25 júna roku 1993. Z medzinárodných dokumentov, ktoré boli pred Viedenskou deklaráciou výhradne zamerané na postavenie a práva žien, môžeme uviesť predovšetkým: „*Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien*“ z roku 1979. Viedenská deklarácia vidí v násilí páchanom na ženách, predovšetkým porušovanie ľudských práv a základných slobôd žien. Konštatuje aj skutočnosť, že toto násilie je rodovo podmienené a vyskytuje sa v celej spoločnosti. „Medzi rizikové skupiny žien menuje najmä ženy žijúce na vidieku, ženy v hmotnej núdzi, ženy handicapované a tie, ktoré žijú na miestach vojnových konfliktov. Na Viedenskej konferencii bola prijatá definícia „násilia voči

ženám“ (angl. Violence against Women), ktorá je doposiaľ základnou definíciou používanou v dôležitých medzinárodných dokumentoch venujúcich sa tejto problematike, nielen na pôde OSN ale aj Rady Európy a Európskej únie.

„Podľa Viedenskej deklarácie, sa pod „násilím voči ženám,, myslí: „akýkoľvek čin rodovo podmieneného násillia, ujma alebo utrpenie žien, vrátane vyhrážania sa takýmito činmi, nátlaku alebo akéhokoľvek obmedzovania slobody, či už vo verejnom alebo súkromnom živote“ (Násillie na ženách ... , 2008, s. 5).

Dokument OSN pod názvom: „Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien“ (angl. Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women, ďalej CEDAW) hovorí: „, že štáty by mali ženám a mužom zabezpečiť rovnaké práva rozhodnúť sa slobodne a zodpovedne o počte a čase narodenia ich detí (CEDAW, 1979). Dohovor ďalej zaručuje mužom aj ženám, prístup k potrebným informáciám a vzdelaniu. (Sexualities, Marková, 2009, s- 293).

## **1.2 Rada Európy**

Rada Európy (ďalej RE) je medzivládna organizácia európskych štátov, ktorá vznikla v roku 1949 v Londýne. Sídlo má v Štrasburgu. Hlavné ciele RE: ochrana ľudských práv, hľadanie riešenia v oblasti problémov xenofóbie a problémov menšín atď. V rámci RE sa 26.marca 1985 vydalo „*Odporúčanie č. R (85)4 o násilí v rodine,*„. V rámci neho sa za násillie pokladá: „každý čin ovplyvňujúci život, fyzickú alebo psychickú integritu osobnosti. Pod násilím v rodine, sa podľa hore uvedeného odporúčania považuje: „násillie voči deťom a ženám (Násillie voči ženám ... 2008, s. 10-13)“.

Posledným aktuálnym dokumentom RE je : „*Odporúčanie R (2002) 5 o ochrane žien proti násilliu,*„ , prijaté Výborom ministrov 30 apríla 2002. Toto odporúčanie prezentuje násillie voči ženám: „ako dôsledok rodovej nerovnosti medzi mužmi a ženami, narušenie ich ľudských práv a základných slobôd, narušenie ich fyzickej a psychickej integrity (Násillie voči ženám ... 2008, s. 8-11)“.

## **1.3 Svetová zdravotnícka organizácia**

World Health Organisation (ďalej len WHO) je medzinárodná organizácia, ktorá sa aktívne zúčastňuje na eliminácii násillia voči ženám a domácemu násilliu páchaného na ženách. Svoje

aktivity v boji proti násiliu voči ženám začala v roku 1995. V nich sa zameriava na zistenie vplyvu násilia na zdravie, následné preventívne opatrenia a vyrovnanie sa s dôsledkami násilia. Podľa rezolúcie WHO, je násilie jedným z hlavných svetových problémov verejného zdravia. „WHO uviedla fyzické následky násilia nasledovne:

poranenia - od tržných rán až po poranenia vnútorných orgánov:

- zlomeniny
- zápal panvy
- nechcené tehotenstvo
- astma

smrteľné následky:

- samovražda
- vražda
- smrť po pôrode

mentálne následky:

- depresie
- úzkosti (anxiety)
- OCD (obsesívno - kompulzívna porucha)
- nízke sebavedomie
- problémy s jedením

(Násilie voči ženám ... 2008, s.7)“.

#### **1.4 Európsky parlament**

Európsky parlament v roku 1986 vydal „*Rezolúciu o násilí voči ženám*“. V rámci tejto Rezolúcie, sa pozornosť kladie na „sexuálne násilie (čl. 4-18) a na „násilie v súkromnej sfére (čl. 19-31). Európsky parlament a súčasne aj Rada Európy, ustanovili 20. júna 2007 osobitný program na zamedzenie a potlačenie násilia voči deťom, mladým ľuďom a ženám, ako súčasť všeobecného programu - „Základné práva a spravodlivosť“,. V rámci neho opomína fyzické, sexuálne a psychické násilie voči deťom, mladým ľuďom a ženám, donucovanie alebo svojvoľné obmedzovanie slobody (či už k nemu dochádza vo verejnom, alebo v súkromnom živote), ako prostriedok ktorý predstavuje porušovanie ich práva na život, bezpečnosť, slobodu, dôstojnosť, telesnú a emocionálnu integritu. Zároveň predstavuje aj vážnu hrozbu pre

telesné a duševné zdravie obetí takýchto násilných činov a teda v konečnom dôsledku, porušovanie základných práv a slobôd (Rozhodnutie Európskeho parlamentu a Rady č. 779/2007/ES).

### **1.5 Stratégia Ministerstva práce sociálnych vecí a rodiny**

Na základe odtabuizovania problémov súvisiacich s problematikou násilia na ženách a na základe skutočnosti resp. nevyhnutnosti, zmeniť túto nepriaznivú situáciu ktorá sa stala celospoločenským problémom, vláda SR prijala v posledných rokoch dokumenty, zamerané na problematiku násilia páchaného na ženách. Ide o nasledovné dokumenty: „Národná stratégia na prevenciu a elimináciu násilia páchaného na ženách v rodinách (rok 2004), a „Národný akčný plán na prevenciu a elimináciu násilia páchaného na ženách (roky 2005-2008)“ (Národný akčný plán..., 2008, st. 2). Cieľom ich implementácie do spoločnosťou tabuizovanej oblasti, by bola realizácia takých krokov, ktoré by zlepšili legislatívne uchopenie celej problematiky, alebo by napomáhali pri budovaní a napredovaní nových alebo existujúcich inštitúcií, v pomoci obetiam domáceho násilia. V rámci stratégie, sa zdôraznila potreba skvalitnenia pomáhajúcich profesií, ktoré sú v kontakte s obeťami, alebo s potenciálnymi obeťami rôznych foriem násilia. Či už ide o policajné zložky, pracovníkov sociálnej kurately, psychiatrov, psychológov alebo lekárov.

## 2 TERMINOLOGICKÉ ASPEKTY DEFINÍCIÍ

Domáce násilie zahŕňa v sebe pojmy, ale hlavne existenciu faktov pred ktorými máme rešpekt. Ide o fakty v podobe úderov, vyhrážania sa, znásilňovania a neustáleho ponižovania a strachu pred blízkou osobou. Mnohí z nás sú v domnienke, že domáce násilie je len o niekoľkých slabších fackách, alebo že domáce násilie je doménou nižších vrstiev so slabým ekonomickým zázemím a nízkym vzdelaním, príp. nízkou inteligenciou. Bohužiaľ, násilníci resp. tyrani sa nájdu aj v tzv. „lepších kruhoch“, kde financie a vplyv sú neobmedzené. Tento druh násilia sa nedá zaškatuľkovať podľa nejakých šablón. Toto násilie sa objaví často nečakane, doslova ako blesk z jasného neba. Je iba otázkou času v akej forme a za akých okolností vypukne a stane sa súčasťou partnerského spolužitia, za prítomnosti detí, ktoré majú v neskoršom veku narušenú psychickú integritu (napr. ich prah citlivosti na zvládanie záťaže je nízky) ako aj celkový rozvoj osobnosti.

Je dôležité, aby sme poznali rozdielnosť v pojmoch násilie a týranie, ktoré sa v bežne dostupnej literatúre podľa nás zamieňajú. Po preštudovaní množstva monografií na tému násilie, domáce násilie atď. sme prišli k názoru, že násilie je jednorázový akt, môže ísť napr. o znásilnenie pri prepadaní obeť. Na druhej strane pojem týranie má dlhodobý priebeh, pri ktorom zohráva okrem fyzických útokov, dôležitú úlohu aj psychický a sociálny útok, nátlak (napr. zamedzovanie obeť styk s okolím, príbuznými, priateľmi až po neustále zastrašovanie, ponižovanie, neustále kritizovanie atď.). Naším postrehom pri týchto dvoch pojmoch, bola ich podobnosť a to predovšetkým v ich spoločnom ciele, ktorým bolo preukázanie moci, získanie moci nad tými, ktorí nie sú schopní (či už z dôvodu nedostatočnej fyzickej sily alebo z dôvodov psychologických; strach, podceňovanie, úzkosť) sa v danom momente brániť. Týranie a násilie majú podľa nás spoločného menovateľa a to: „strach“.

V tejto kapitole uvádzame autorov spolu s ich vnímaním násilia a domáceho násilia.

### 2.1 Vymedzenie pojmov

Autori Fischer a Škoda (2009, s.45-46) vo svojej publikácii: Sociální patologie, venujú pozornosť agresivite a násiliu, kde agresivitu označujú ako „tendenciu k útočeniu a násilnému jednaniu voči druhej osobe. Na strane druhej, násilie ako pojem je podľa ich názoru: „za agresivitu zamieňované a používané výhradne pre ľudské jednanie a chovanie. Ďalej uvádzajú že: „násilím sa rozumie manifestné, pozorovateľné chovanie ktorého úmyslom je poškodiť

iný organizmus (zvíra alebo človeka)“ (Fischer, Škoda, 2009). Konkrétnu definíciu pojmu domáce násilie v monografii neuvádzajú.

Psychologický slovník charakterizuje iba pojem „násilie<sup>1</sup>“ ako uplatňovanie sily k prekonaniu odporu. Obdobne aj slovník spoločenských vied, rovnako ako Fischer a Škoda neuvádza definíciu domáceho násilia. Avizuje iba pojem agresia: ako: „psychologický prejav agresivity; útočné, nepriateľské správanie voči ľuďom či predmetom“ (Slovník spoločenských vied, 1997, s. 11). Blandína Šramová (2004, s. 7) vo svojej monografii: Domáce násilie páchané na ženách, uvádza samostatnú kapitolu Domáce násilie, ale vyjadruje sa k všeobecnému pojmu násilie, ktoré charakterizuje ako: „nútenie, donucovanie, nátlak, vyhrážanie sa násilím, násilné privedenie niekoho niekam, násilné zobratie niekomu niečo“. Podobne aj Sociologický slovník venuje pozornosť pojmu „násilie“ a to nasledovne: „násilie je jednorázové násilie, ktorým jeden človek druhému, spôsobí fyzickou silou nijakú škodu, ovplyvňovanie ľudí s cieľom, aby nemuseli rozvinúť svoje potenciálne telesné a duševné schopnosti (Jandourek, 2001, s. 182)“.

Čírtková ďalej uvádza, že mimoriadnosť domáceho násilia neplynie ani tak zo samotného násilia, ako skôr z toho, voči komu a za akých psychologických okolností je uplatňované. Práve tieto okolnosti sú zvyčajne zdôrazňované v pojmoch: „zneužívanie partnera,, (Partner Abuse) alebo „intímne násilie,, (Intimate Violence). Zatiaľ čo tieto dva pojmy zostali uvádzané iba v odbornej literatúre, pojem „domáce násilie,, (Domestic Violence) bol rýchlo zmedializovaný a uvedený do povedomia širšej verejnosti (Čírtková, 2001,s.14).

Čírtková uvádza typické a určujúce znaky, pre rozpoznanie domáceho násilia nasledovne:

1. Súkromie – kedy agresor na svoju obeť útočí na súkromnej pôde (najčastejšie ide o spoločný byt). Obeť je v priebehu napadnutia vždy izolovaná od možnosti pomoci z vonku.
2. Opakovanie a postupný nárast intenzity násilných incidentov – predchádza mu snaha izolovať partnera od sociálneho okolia, obmedzovať alebo priamo zakazovať bežných kontaktov s priateľmi a známymi<sup>2</sup>. Začína sa drobnými útokmi na partnera. Agresor stupňuje intenzitu svojich útokov (zriedkavé údery sa premieňajú na bitie, k úderom sa

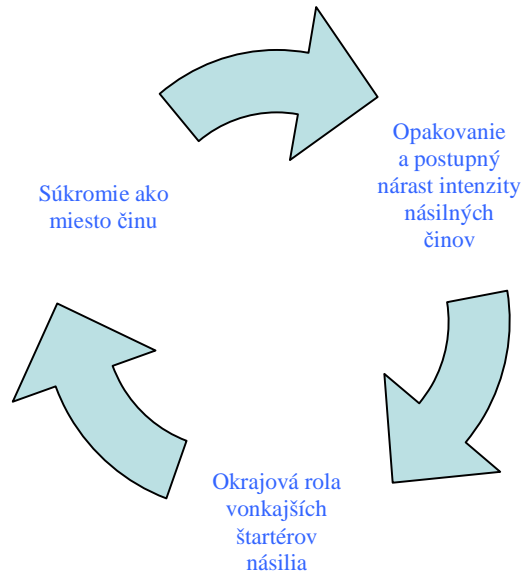
---

<sup>1</sup> Pavel Hartl vo svojom stručnom psychologickom slovníku uvádza iba pojem „násilie“ : „ako uplatňovanie sily k prekonaniu odporu, zvyčajne sprevádzané nepriateľstvom a hnevom“ ( Hartl, 2004, s. 148).

<sup>2</sup> Gelles & Straus (2010) udávajú niekoľko dôvodov, prečo žena zotrúva v násilnom vzťahu: „ žena má nízke sebavedomie, viera že partner sa zmení, obava-starosť o deti, strach že zostane sama.



3. pridávajú kopance a pálenie kože). Postupom agresor skracuje svoje intervaly pokoja (...stráca sa fáza ospravedlňovania a sľubovania pokoja a pohody)
4. Okrajová rola vonkajších štartérov násilia – nieje zrejmé z akých pohnútok napadol útočník v danú chvíľu a na danom mieste svoju obeť (manželka, partnerka)trýzniteľ sleduje. Domáce násilie sa jednoducho deje bez toho aby bolo zrejmé prečo alebo čo vlastne svojím konaním útočník sleduje<sup>3</sup> (Oběti domácího násilí, Čírtková, 2001, ).



Obrázok 1 Schéma súvisu jednotlivých znakov domáceho násilia

Walter James Potter a Ron Warren (2001 In Čírtková, 2001, s.5-6) rozlišujú „8 druhov kategórií násilných činov:

1. Vážne útoky – tj. všetky priame fyzické prejavy agresivity, končiace smrťou alebo ťažkým zranením seba či inej osoby (napr. neúspešné samovražedné pokusy, vraždy, zmrzačenia alebo surové zmlátenia).
2. Ľahšie útoky, t.j. akékoľvek fyzické prejavy agresivity končiace ľahším zranením seba či inej osoby alebo aj akty, ktoré nekončia fyzickým postihnutím (napr. fackanie, mlátenie, znásilnenia, väznenia a obmedzovanie základných potrieb človeka ako je jedlo, ošatenie alebo prístrešie).

<sup>3</sup> V 70-tych rokoch sa predpokladalo, že domáce násilie (ďalej DN). predstavuje krízu interpersonálnych vzťahov danej dvojice. V duchu tejto koncepcie sa podľa okolností, naordinovala spoločná párová psychoterapia alebo mediácia. V rámci toho, sa usudzovalo že DN. sa dá odstrániť psychologickým rozborom incidentov s oboma partnermi, hlavne odhaľovaním skrytých motívov správania či už u útočníka alebo obeť. Výsledky boli žalostné. Ukázalo sa, že ani párová psychoterapia nevedie k poklesu ani k úplnému vymiznutiu DN. v danom vzťahu. ( Oběti domácího násilí, Čírtková, 2001, s.14-15).

3. Majetkové škody, t.j. prejavy agresivity namierené proti cudziemu či vlastnému majetku. (napr. bombové útoky, vandalizmus, vlámania sa alebo úmyselné vlastného, cudzieho alebo verejného majetku).
4. Zastráňovanie, t.j. akýkoľvek symbolický prejav agresivity, ktorá chce dostať človeka pod nátlak s úmyslom prinútiť alebo presvedčiť ho, aby niečo urobil proti svojej vôli (napr. nátlak, vydieranie, narušovanie súkromia).
5. Podvádzanie, t.j. symbolický prejav agresivity využívajúci výmysel (napr. lož, podvod) s úmyslom niekoho oklamať.
6. Prejavy nepriateľstva t.j. akýkoľvek prejav agresivity použitý s úmyslom niekoho ponižovať (napr. útočenie, kritizovanie, drsná kritika, zlomyseľné reči).
7. Škody na verejnom majetku, akýkoľvek fyzický či symbolický prejav agresivity namierený proti spoločnosti všeobecne (napr. výtržnosti, chuligánstvo, vandalizmus, zneužívanie moci, svojvoľné ničenie spoločného majetku).
8. Nehody, t.j. akékoľvek fyzikálne agresie, ktorými sú nešťastia, kalamity, katastrofy spôsobujúce smrť či ublíženia na zdravý, patria sem rôzne prírodné ale aj človekom zapríčinené katastrofy.“

Väčšina agresívnych činov je spojená s jasným motívom, s úmyslom povýšiť svoj vlastný záujem nad záujmom druhých, vedome niekomu ublížiť, pomstiť sa, oklamať niekoho, dokázať si svoju vlastnú cenu na úkor poníženia iného. (Čičková, 2001). „Ak sa takéto vedomé činy viackrát zopakujú, aktér si po čase prestane uvedomovať ich podstatu a prestane vidieť zlo, ktoré sa v jeho činoch skrýva“ (Čičková, 2001, s. 7).

Podľa nášho názoru, najvýstižnejšiu charakteristiku násilia vo všeobecnosti, uvádza Peter Ondrejko v monografii: Sociálna patológia v chápaní ktorej uvádza definíciu násilia ako: „Násilie nie je žiadnou „náhodou“ ani osudom“ (Ondrejko, 2000, s. 72). Jeho základným charakteristickým znakom je úmysel. Násilie v jeho ponímaní, je najčastejšie označenie jednorázového fyzického aktu resp. postupu, pri ktorom človek spôsobuje ujmu druhému človeku. Násilie je akt, ktorý ovplyvňuje život, fyzickú a psychickú integritu, slobodu jednotlivca, alebo poškodzuje rozvoj jeho osobnosti. (Ondrejko, 2000).

Prikláňame sa k charakteristike domáceho násilia od Oldřicha Matouška (2005) ktorý v nej avizuje že, domáce násilie je v prvom rade o získaní moci, nátlakovom správaní, ovládnutí slabšej osoby a v konečnom dôsledku, fyzickým a psychickým útokom.

## 2.2 Rodovo podmienené násilie

Násiliu ktoré má podobu rodových<sup>4</sup> (gender – rodovosť) stereotypov sme sa venovali aj v téme bakalárskej práce pod názvom „Úloha sociálneho pracovníka v profesionálnej pomoci obetiam domáceho násillia“ konkrétne v subkapitole „Kategorizácia násillia“. Nakoľko sa naše pohľady, postrehy a informácie súvisiace s rituálom ženskej obriezky, po dobu vzniku a tvorby diplomovej práce nezmenili, opomenuli sme ich aj v tejto subkapitole.

K fyzickému násilliu patria aj praktiky, ktoré bohužiaľ ešte stále pretrvávajú aj v období druhého tisícročia. Máme napr. na mysli vykonávanie obriezky u malých chlapcov a vyrezávanie malých dievčat v Afrických krajinách. Pre lepšiu zrozumiteľnosť pojmu - po arabsky vyrezávanie znamená „byť očistený pre modlitbu“, presnejšie, aby dcéra prišla do manželstva ako panna. „Pôvod obriezky siaha ďaleko do čias pred príchodom moslimského náboženstva ktoré hovorí o odovzdaní sa tela a duše do vôle Božej. Muži obriezku chceli z viacerých zisťných dôvodov: aby si zaistili moc a aby ich ženy neoplodnil iný muž. Podľa iných, pohlavie ženy je vraj nečisté, diabolské; klitoris je vraj diabolský sám o sebe, a keď sa dotkne pri pôrode hlávky dieťaťa, privedie mu nešťastie, ba i smrť. Pravda je však iba taká, že ide o ovládnutie žien“ (Marie-Thérèse Cuny, 2003, s. 11,12). Tento barbarký rituál predstavuje symbol čistoty u ženského pohlavia. Aj v tomto prípade týchto kultúrnych zvyklostí a náboženských tradícií, považovaných za normálny jav v afrických krajinách, naša mentalita a kultúra vníma, ako porušenie dôstojnosti a práv ženy. V našich podmienkach je to krok ktorý je devastujúci a ponížujúci. Ide o tradície v rodinách, žijúcich v krajinách východného bloku ako je napr. Irán, Irak, Jordánsko. Marie Thérèse, ktorá je autorkou knihy „Upálená zaživa“, v nej opisuje život dievčat narodených v Jordánsku. Autorka v knihe poukazuje na surovosť a primitívnosť mentality ľudí, kde ich zatičená náruživosť dodržiavania tradície a zachovanie rodu, spolu s nadobudnutím majetku, mali väčšiu hodnotu ako život samotnej ženy. V týchto arabských častiach krajiny, je hodnota ženy porovnateľná s hodnotou dobytká.

---

<sup>4</sup> Pojem gender vo všeobecnosti Marková (2006, s. 297) charakterizuje ako „sociálne/kultúrne pohlavie“ pričom „poukazuje na to, že správanie, hodnoty a názorová rozdielnosť muža a ženy, nie je vyvolané biologickými predispozíciami viazanými na pohlavie, ale je formované spoločnosťou, kultúrou a tradíciami“. Marková (2006 In Lulei, 2007, s. 107). Lulei (2007, s. 107) tvrdí že „rodové rozdiely medzi mužmi a ženami sú diferencované na základe vplyvu, ktorého sú tieto rozdiely dôsledkom. Môže to byť kultúra (v zmysle pripisovania sociálnych rol), biologizujúce teórie (napr. gény, hormóny, chromozómy) alebo esencionalistický pohľad (gender je nevyhnutelný produkt oboch vplyvov biologických alebo kultúrnych)“.

Tieto tradície sú rozšírené aj v celom južnom a východnom Turecku ako aj v iných moslimských krajinách, blízkeho a stredného Východu a Afriky. „V mene rodinnej cti“, to je základné heslo rodín obývajúcich blízky a stredný Východ. Vražda, je výsledkom porušenia tzv. „namusu“ (neporušiteľnosť). V jej mene, kedy dievčatá alebo ženy boli znásilnené, zabíjajú otcovia vlastné dcéry a bratia vlastné sestry (hovorí sa tomu „krvavá tradícia“). V týchto prípadoch ide o porušenie ľudských práv a slobôd, následkom ktorého je ženám a dievčatám odopretá rovnosť, bezpečie a dôstojnosť.

(Kategorizácia násilia, Árendášová, 2008, s. 11-12).

Ženská obriezka (angl. FGM–Female Genital Mutilation) patrí k rodovo podmienenému násiliu, ktoré aj v súčasnom 21storočí je na ženách bezrestne páchané. Úrad fondu OSN pre populáciu UNFPA<sup>5</sup> ako jeden z rozvojových fondov systému OSN uvádza „16 násilí ktoré majú prvky rodovo podmieneného násilia:

1. Sexuálne násilie ako vojnová zbraň
2. Prenatálna selekcia na základe pohlavia
3. Obriezka ženských genitálií
4. Znásilnenie (angl. Date rape - obeť vie kto je páchatel'om)
5. Upálenie nevesty alebo iná forma násilia spojená s venom nevesty
6. Detské svadby
7. Nezákonný obchod s dievčatami a ženami
8. Domáce násilie
9. Vraždy dievčat a žien pod rúškom zachovania cti rodiny
10. Únos adolescentných dievčat počas bojového konfliktu
11. Únos nevesty
12. Sexuálne obťažovanie v práci
13. Psychické a citové vydieranie zo strany partnera/manžela
14. Vykorišťovanie domorodcov
15. Vyvražďovanie žien

---

<sup>5</sup> UNFPA – úrad fondu OSN pre populáciu pôsobí od roku 1969. Je zameraný na poskytovanie pomoci najmä rozvojovým krajinám. Aktívne pôsobí v 3 prioritných oblastiach : populácia a rozvoj, reprodukčné zdravie a práva, rovnosť pohlaví. (Predkladacia správa UNFPA, 2008 s. 1).

## 16. Výkon násilnej sterilizácie alebo iné donucovacie reprodukčné praktiky”

(Problematika ženskej obriezky, Marksfieldová , Straková 2009, s. 416)

Obet'ami sú častejšie ženy ako muži, čo vyplýva z prežívajúcich patriarchálnych tradícií, ktoré predpisujú pasivitu a väčší podiel zodpovednosti za vzťah (prípadne rodinu)

(Matoušek, 2003, ).

„Následky rodovo podmieneného násilia na zdravie a vývoj podľa mimovládnej organizácie Pro Familia:

1. Vplyv na sociálno-ekonomický vývoj – muži bijú svoje ženy, aby ich donútili odovzdať im mzdy
2. Vplyv na zdravie matiek – bité tehotné ženy sú vystavené dvojnásobne vyššiemu riziku, že ich dieťa bude mať nízku pôrodnú hmotnosť ( cit.: Stark. a kol., 1981, s. 34)“.
3. Vplyv na plánované rodičovstvo - mnohé ženy obmedzujú používanie antikoncepčných prostriedkov zo strachu pred odvetou mužov. Muži v mnohých kultúrach antikoncepciu odmietajú pretože si myslia, že svedčí o úmysle žien byť neverné a opierajú sa pritom o logiku, že ochrana proti tehotenstvu dovoľuje ženám promiskuitu (cit.: Dixon-Mueller, 1992, s. 35)“.

(Násilie páchané na ženách, 1998, s. 34-34).

### 2.3. Násilie páchané na ženách

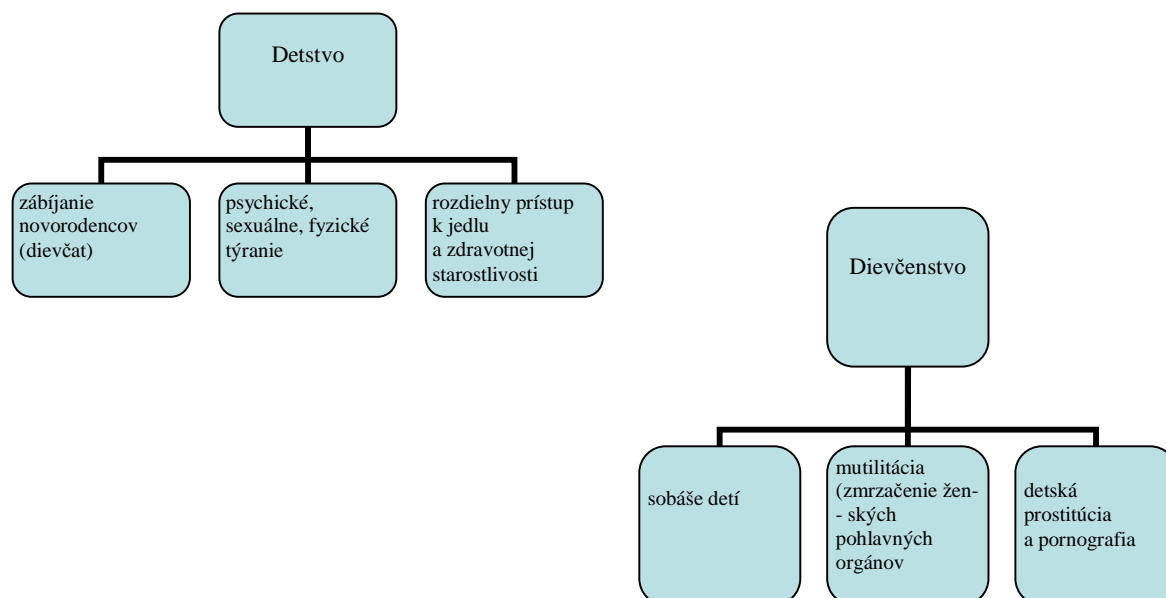
Živnou pôdou pre vznik násilia páchaného na ženách sú rodové stereotypy, kde muž je vnímaný ako živiteľ rodiny, hlavou rodiny, nositeľom sily a vedomostí. Čiže muž je vnímaný ako dominantný člen rodiny. Naopak žena, je postavená do pozície tej submisívnejšej a slabšej. Jej úlohou je v prvom rade a často krát v mnohých rodinách zaužívaný vulgárny slang,: „držať hubu a krok,„. Takýto model výchovy, nemá ďaleko pre vznik rodovo podmieneného násilia. Nakoľko deti vyrastajúce za takýchto rodinných podmienok, si takýto model výchovy môžu prevziať neskôr aj do svojich budúcich rodín.

Aká by mala byť vlastne vhodná definícia násilia páchaného na ženách? Každá definícia musí obsahovať základný koncept sily a donucovania a musí rozlišovať medzi násilníckym a mierne utláčajúcim správaním. Ale do akej miery sa má násilie obmedzovať len na fyzickú silu? Slovník a zdravotnícke definície násilia, sa zameriavajú len na fyzické násilie. Webster's Ninth Collegiate Dictionary, uvádza definíciu násilia ako: „vynaloženie fyzickej sily za

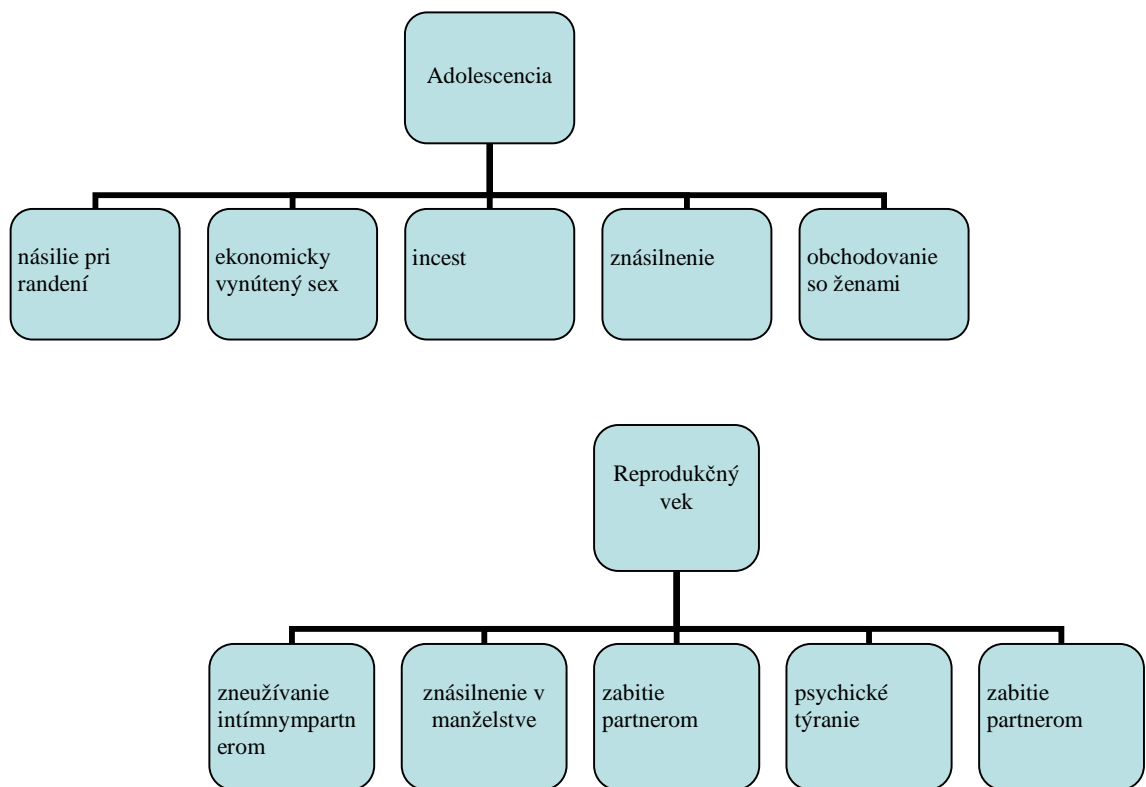
účelom zranenia alebo týrania“. Encyklopédia Martina Daviesa, uvádza aj synonymá k pojmu násilie páchané na ženách a to napr.: zneužívanie ženy a starší termín; bitie ženy. Všetky tieto termíny sa vo všeobecnosti odvolávajú na fyzické a psychické násilie voči žene (ženám). V tomto termíne sú obsiahnuté okrem psychického násilia aj iné formy násilia, ako napr. kontrolovanie, agresivita, vydieranie, zastrasovanie.

(Domestic violence, Davies, 2000, s. 99).

Pod pojmom násilie páchané na ženách, rozumieme akúkoľvek formu násilného aktu, založeného na rodovej nerovnosti. Jej dôsledkom je fyzické, psychické alebo sexuálne poškodenie ženy. Čo sa týka historického pohľadu násilia páchaného na ženách, obdobie 15 stor. p.n.l. bolo typické znásilnenie ženy. Tak napr. pokiaľ bolo znásilnené slobodné dievča, páchatel'a mohol tak navyše postihnúť vynútený sobáš s touto dievčinou (pokiaľ si to ona priala). Znásilnenie v tomto období nebolo vždy trestané. Napr. v období vojen, kedy dochádzalo veľmi často k násilnostiam na ženách, bolo znásilnenie alebo zabitie ženy ktorá sa stala korisťou víťaza, bežné a beztrestné. Legálna forma znásilnenia bola známa a častá v Európe ako „právo prvej noci“ ; v rámci neho bolo beztrestné aj znásilnenie prostitútky (Chmílik, 2003). Násilie voči ženám má podľa Bodnárovej mnoho podôb a spája sa s rôznymi etapami životného cyklu:



Obrázok 2: Etapy životného cyklu ženy



Obrázok 3: Etapy životného cyklu ženy

Zdroj: Bodnárová, 2002, s. 18

### 3 DESKRIPTÍVNY VYSTUP POJMOV- DOMÁCE NÁSILIE, NÁSILIE PÁCHANÉ NA ŽENÁCH, RODOVO PODMIENENÉ NÁSILIE

17 článkov autorov slovenskej a zahraničnej proveniencie, vybraných z odborných monografií, medzinárodných dokumentov a slovníkov

Každý zo zdrojov v tabuľke je zároveň i v zozname použitej literatúry. V tabuľke uvádzame autora, rok a definíciu.

#### 3.1 Domáce násilie v odbornej literatúre

Tab. 1 Domáce násilie v odbornej literatúre

Autor/Organizácia	Rok/Názov publikácie (dokumentu)	Definícia
Matoušek Oldřich	2003, Slovník sociální práce	Násilné správanie medzi dospelými členmi existujúcej (popr. bývalej) domácnosti, alebo medzi osobami ktoré majú spoločné deti. Domáceho násilia sa dopúšťajú osoby, ktoré násilné riešenie konfliktov zažili v pôvodnej rodine. Je motivované buď vynútením niečoho inak nedosiahnuteľného, alebo môže byť odplatou a to aj na niekom inom, ako bol ten kto spôsobil krivdu.
Matoušek Oldřich	2005, Sociální práce v praxi	Charakteristickým znakom domáceho násilia, je jeho opakovanosť, dlhodobosť, stupňovanie a takmer každodenná prítomnosť. Jedná sa o donucovacie chovanie realizované jednou osobou k ovládaniu inej osoby (iných osôb). Domáce násilie začína útokmi proti ľudskej dôstojnosti, pokračuje útokmi proti zdraviu a vrcholí útokmi proti životu.
Martin Davies	2000, The Blackwell encyklopedia of social work	Pojem domáce násilie vníma ako termín ktorí sa obyčajne vzťahuje na násilie (prudkosť, hrubosť, násilnosť) proti žene páchané jej súčasným partnerom (manželom, bývalým manželom, bývalým partnerom).



Tab. 2 Pokračovanie tab. 1

Autor/Organizácia	Rok/Názov publikácie (dokumentu)	Definícia
Ludmila Čírtková	1998, Kriminální psychologie	Charakterizuje ako vzťah ktorý sa odohráva medzi partnermi, ktorý sú alebo boli spojení spoločným súkromím. Zvyčajne ich spája spoločné bydlisko, financie, deti, okruh známych atď. DN. je definované ako opakované, dlhodobé a eskalujúce násilie fyz., psych., sex., sociálneho a ekonomického. rázu, ktoré vytvára jednoznačne asymetrický vzťah a vedie ku stabilnému rozdeleniu rolí na násilnú a ohrozenú osobu
Bodnárová Bernardína	2002. Domáce násilie na Slovensku	Používa sa na označenie násilných činov a zanedbávania, ktoré sa odohrávajú v kontexte, domácich“vzťahov, t.j. predovšetkým v rodine, ale nie len v nej. Zahŕňa aj násilie v partnerskom vzťahu.
Vykopalová Hana	2001, Kriminalistika	Rovnako sa označuje ako násilie v rodine. V rámci neho je potrebné sa zamýšľať nad rodinou jej funkciami a vplyvmi. Pojem „domáce násilie“ je stále viac diskutovanou oblasťou zahrňujúcou širokú škálu prejavov patologického chovania
Kasanová Anna	2007, Pomoc týraným ženám, Sexualities II.	Nie je iba útokom na telo alebo vagínu obeť ale je útokom na osobnosť a ako také, zanecháva hlboké následky práve v rovine osobnostnej a psychickej

Tab. 3 Pokračovanie tab. 1

Autor/Organizácia	Rok/Názov publikácie (dokumentu)	Definícia
Šramová Blandína	2004, Domáce násilie páchané na deťoch a mládeži	Predstavuje jednu z najnebezpečnejších násilných foriem ktoré postihujú detskú populáciu. Jej nebezpečenstvo tkvie hlavne v tom, že deti a mládež ako obeť násilia, majú malú šancu sa agresorovi ubrániť. Prípadnej výpovede dieťaťa dospelí neveria, pripisujú ju vysokej detskej fantázii, snahe o upútanie pozornosti, ublíženiu dospelým
Conwayová Helen	2007, Domáci násilí	Objavuje sa vo všetkých vekových kategóriách, národnostiach, spoločenských triedach a u oboch pohlaví, bez akejkoľvek závislosti na veku, spoločenskom postavení, národnosti alebo povolání. Domáce násilie zahŕňa celú škálu jednania agresora, ktorého cieľom je získať nad obeťou moc a ovládať ju
Deklarácia OSN	1993, Deklarácia OSN o odstránení násilia páchaného na ženách	Synonymom domáceho násilia ktoré je typické pre súkromný život je „ násilie vyskytujúce sa v rodine (angl. Violence occurring in the Family)“. Pod ním Deklarácia rozumie: „ fyzické, sexuálne a psychické násilie súvisiace s venom, znásilnenie v manželstve, mrzačenie ženských genitálií, mimomanželské násilie a násilie súvisiace s vykorisťovaním

Tab. 4 Pokračovanie tab. 1

Autor/Organizácia	Rok/Názov publikácie (dokumentu)	Definícia
MPSVaR SR.	2005-2008, Národná stratégia na prevenciu a elimináciu...	Násilie páchané v rodine je akékoľvek konanie jedného člena rodiny, resp. domácnosti voči inému členovi, ak toto konanie obmedzuje jeho zákonné práva a slobody. Spôsobuje mu fyzické alebo psychické utrpenie a morálnu ujmu. Predstavuje aj ohrozenie jeho osobnostného rozvoja.
Adés Jochuan at. al.	2002, Department of mental hospital, Paris	Je súhrn vzorcov správania ktoré môžu zahŕňať fyzický násilný čin, sexuálne zneužívanie a emocionálne (citové) zneužívanie
Collins David at. al.	2010, Information of domestic violence - Family In England	Je keď jedna osoba poškodzuje inú osobu s ktorou má alebo (mal) nejaký vzťah. Domáce násilie nemusí existovať iba medzi heterosexuálnymi partnermi. Môže mať formu emocionálneho zneužívania, sexuálneho alebo finančného zneužívania
Dončevová Silvia	2009, Mládež a spoločnosť	Je fenomén, ktorý negatívne ovplyvňuje fyzickú, psychickú a emocionálnu integráciu osobnosti, degraduje jeho právo na slobodný život a zároveň popiera všetky hodnoty a funkcie partnerstva, manželstva a rodiny, ktoré spoločnosť proklamuje

Tab. 5 Pokračovanie tab. 1

Autor/Organizácia	Rok/Názov publikácie (dokumentu)	Definícia
Makkyová Klára	2008, UKF, FSVaZ, Nitra	Jeho špecifickosťou je, že sa vyskytuje v cykloch a pretrváva dlhodobo. K násiliu dochádza v istom socio – kultúrnom kontexte, v ktorom muži a ženy nemajú rovnakú pozíciu
Konferencia ministrov EU („za rovnosť príležitostí, násilie voči ženám“)	2002, Španielsko	Ako mnohotvárnny jav, ktorý je výrazom sociálneho poriadku, založenom na nerovnosti. Je manifestáciou rodovej nerovnosti, ku ktorej sa uchylujú mnohí muži, aby dominovali nad ženami aby si v rámci rodiny udržali svoje privilégia.
Kovalčíková Margita	2007, UKF, PF, Nitra	Je násilie ktoré sa vyskytuje v domácnosti a rodine, medzi partnermi ktorí spolu chodia, sú manželmi alebo sú rozvedení. Teda medzi jednotlivcami z najbližšej sociálnej siete

Pojem domáce násilie bol autormi zo slovenskej a zahraničnej proveniencie definovaný v 17 článkoch. Z celkového sumáru článkov, bol kľúčový pojem Domáce násilie v slovenskej odbornej monografii, definovaný 8 autormi (napr. Kovalčíková, Šramová, Dončevová atď.). Pojem bol definovaný v 2 medzinárodných dokumentoch (deklarácia OSN, správa z konferencie EP). Pojem bol definovaný v 7 článkoch zahraničnými autormi (napr. Collins, Conwayová, Čírtková atď.).

### 3.2 Rodovo podmienené násilie v odbornej literatúre

Dva články autorov slovenskej a zahraničnej proveniencie, vybraných z odbornej monografie a medzinárodného dokumentu.

Každý zo zdrojov v tabuľke je zároveň i v zozname použitej literatúry. V tabuľke uvádzame autora, rok a definíciu.

Tab. 6 Rodovo podmienené násilie v odbornej literatúre

Autor/organizácia	Rok/názov publikácie (dokumentu)	Definícia
Matoušek Oldřich	2003, Slovník sociální práce	Obeťami sú častejšie ženy ako muži, čo vyplýva z prežívajúcich patriarchálnych tradícií, ktoré predpisujú pasivitu a väčší podiel zodpovednosti za vzťah (prípadne rodinu).
Komisia OSN	1993, Deklarácia o násilí páchanom na ženách	Akýkoľvek rodovo podmienený násilný čin, ktorý vedie alebo by mohol viesť k fyzickej, sexuálnej, psychickej ujme alebo zraneniu žien, vrátane vyhrážania sa takýmito činmi, zavražďovania alebo svojvoľného obmedzenia slobody a to vo verejnom alebo súkromnom živote.

Kľúčový pojem rodovo podmienené násilie bol definovaný jedným autorom zahraničnej proveniencie (Matoušek). Dokument Organizácie spojených národov (ďalej len OSN) definoval pojem 1 krát.

### 3.3 Násilie páchané na ženách v odbornej literatúre

V týchto tabuľkách uvádzame 5 článkov autorov slovenskej a zahraničnej proveniencie, vybraných z odbornej monografie, dokumentu MPSVaR a medzinárodného dokumentu.

Každý zo zdrojov v tabuľke je zároveň i v zozname použitej literatúry. V tabuľke uvádzame autora, rok a definíciu.

Tab. 7 Násilie páchané na ženách v odbornej literatúre

Autor/organizácia	Rok/názov publikácie (dokumentu)	Definícia
Pekingská deklarácia (akčná platforma), (cit.: Bodnárová Bernardína a kol.	1996, OSN (Násilie páchané na...)	Prejav historicky nerovných mocenských vzťahov medzi ženami a mužmi, k ovládnutiu a diskriminácii žien mužmi a k zabráneniu plného rozvoja žien.
Pro Familia, Aspekt	1998, Násilie páchané na ženách	„Akýkoľvek prejav verbálnej alebo fyzickej sily, donucovanie alebo deprivácia ohrozujúca život, ktoré sú zamerané na jednotlivú ženu alebo dievča a ktoré spôsobujú fyzickú alebo psychickú ujmu, poníženie alebo úmyselné obmedzovanie slobody a ktoré udržiavajú podriadenosť ženy”
Deklarácia OSN	2007, Odstránenie násilia páchaného na ženách	Pri násilí páchanom na ženách ide o rozdelenie moci medzi mužom a ženou. Toto vedie k samotnej nadvláde mužov nad ženami. Ďalej Deklarácia vyhlasuje že „násilie páchané na ženách je porušením práv a základných slobôd žien, pretože znemožňuje alebo celkom anuluje možnosť žien využívať svoje ľudské práva a základné slobody

Tab. 8 Pokračovanie tab. 7

Autor/organizácia	Rok/názov publikácie (dokumentu)	Definícia
MPSVaR SR	2005-2008, Národná stratégia na prevenciu a elimináciu...	Problém násilia páchaného na ženách je často bagatelizovaný, považovaný za problém jednotlivcov, resp. konkrétnych rodín určitých spoločenských vrstiev, prejavy násilia sú mylne považované za prejavy „domácej hádky“ medzi partnermi. Problémom je tiež vysoká latentnosť násilia páchaného na ženách.
Európsky parlament	2007, Rozhodnutia prijaté EP. a RE	Má mnoho podôb, od domáceho násilia, ktoré je bežné vo všetkých vrstvách spoločnosti, až po škodlivé tradičné praktiky spojené s fyzickým násilím voči ženám, ako je mrzačenie pohlavných orgánov alebo trestné činy páchané v mene cti, ktoré predstavujú osobitnú formu násilia voči ženám.

Pojem násilie páchané na ženách bol definovaný v štyroch dokumentoch (Európsky parlament, deklarácia OSN atď.) a v jednom prípade bol pojem definovaný v časopisej literatúre (Aspekt).

## **4 SEKUNDÁRNA ANALÝZA POJMOV, PUBLIKOVANÝCH V DATABÁZE SPRINGERLINK**

K stanoveniu témy prieskumu nás motivoval predovšetkým záujem zistiť diferenciaciu jednotlivých pojmov: domáce násilie, rodovo podmienené násilie a násilie páchané na ženách, pri ich zadefinovaní nielen slovenskými autormi, ale aj autormi zo zahraničia. Našu pozornosť sme upriamili aj na charakteristiku a diferenciaciu prienikov konkrétnych pojmov v odborných monografiách, dokumentoch, odborných článkoch v zborníkoch.

### **4.1 Ciele prieskumu**

Predmetom diplomovej práce bola deskripcia a analýza pojmov: domáce násilie, rodovo podmienené násilie a násilie páchané na ženách. Výskumnú vzorku predstavuje základný súbor vedeckých odborných článkov z databázy Springerlink, ktoré sa vzťahujú na analyzovanie nami stanovených pojmov. Podstatu výskumu tvorilo, ako sa uvádza v monografii Štefana Šveca a kol.: „Metodológia vied o výchove,, a Jána Knapíka: „Nové aspekty v sociálnej práci II,, získavanie nových poznatkov o podstate javu, nových pozorovateľných faktov, analyzovanie vlastností skúmaného javu, sledovanie rôznych podôb jeho výskytu a pertraktovanosti v publikovaných vedeckých článkoch a odborných monografiách slovenskej a zahraničnej proveniencie (Švec a kol. 1998), (Knapík 2010). Zároveň sme prácu orientovali ako uvádza Benčo (2001) aj na sledovanie podobnosti medzi vlastnosťami skúmaných javov: domáce násilie, rodovo podmienené násilie a násilie páchané na ženách. Obsahovú analýzu sme aplikovali na základe ukazovateľov jednotiek sčítavania: Maršálová, Mikšík et al. (1990 In Hradiská, 2004, s. 17)

- čas a priestor, t.j. ako často sa skúmaný jav (jednotka) v texte objavuje a koľko miesta (rozsah textu) sa jej venuje
- výskyt javu (jednotky) v texte
- frekvencia, t.j. započítavanie výskytu javu (jednotky)

V priebehu tvorby diplomovej práce v súčinnosti s preštudovaním odbornej monografie, výskumov a odborných článkov ktoré sa v predmetnej problematike zrealizovali a zdokumentovali, sme stanovili hlavný cieľ prieskumu: Deskripcia a analýza odbornej



terminológia a jej vybraných aspektov so špecifickým zameraním na pojmy – domáce násilie, rodovo podmienené násilie a násilie páchané na ženách.

#### **4.2 Metódy prieskumu**

Metodologicky sme prácu orientovali v smere empirického výskumu, ktorý je primárne zameraný na zber a zovšeobecnenie skúseností poznatkov z existujúcich, zrealizovaných štúdií a výskumov (Švec, 1998). Hlavnou výskumnou metódou bola obsahová analýza pomocou ktorej, ako uvádza Hradiská (2004) analyzujeme obsahy dokumentov, pomocou kvantitatívneho vyjadrenia frekvencie jednotiek v analyzovanom obsahu. Obsahovú jednotku tvorili texty z výskumných dokumentov a správ zahraničnej proveniencie. Kategóriu tvorili informácie zo zdrojov publikovaných v multiodborovej databáze SPRINGERLINK. Jednotlivé obsahové jednotky sme roztriedili do analytických kategórií, podľa kľúčových pojmov. (Knapík, 2010). Základný súbor predstavovali články, ktoré sa vzťahovali na jednotlivé pojmy. Ich frekvenciu výskytu a obsah, sme vyjadrili pomocou grafického znázornenia prepočtov.

Nosný pilier metodického ukotvenia tvorí obsahová analýza v ktorej ako uvádza Katriak (1975. In Hradiská, 2004, s. 17) „zistujeme zameranie analyzovaných obsahov, pomocou kvantitatívneho vyjadrenia frekvencie relevantných obsahových jednotiek.

#### **4.3 Výberový súbor**

V našom prieskume vychádzame zo základného súboru, ktorý predstavuje všetky dokumenty (odborné články) publikované v multiodborovej databáze Springerlink, vzťahujúce sa na kľúčové pojmy: domáce násilie, rodovo podmienené násilie a násilie páchané na ženách..Výberový súbor tvoria, len tie odborné články v ktorých je zadefinovaná deskripčia, jednotlivých pojmov.

#### **4.4 Plán prieskumu**

Harmonogram a časový plán prieskumu sme realizovali podľa Hradiskej (2004) a Silvermana (2005).

Realizovali sme ho v nasledovných etapách:

- 1) vytýčenie a formulácia výskumného cieľa (september 2009)

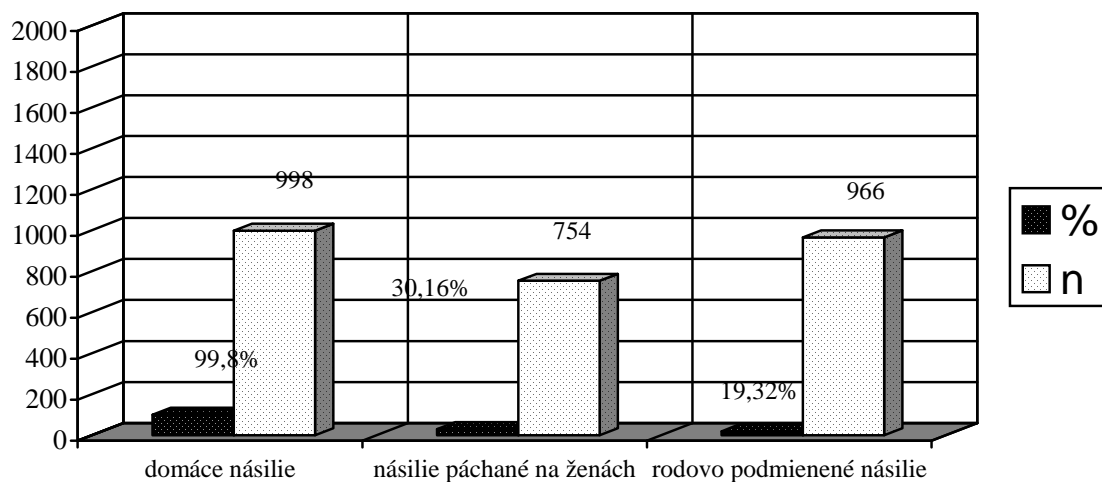
- 2) výber materiálu (obsahových jednotiek-texty), jeho orientačné preštudovanie (september 2009)
- 3) voľba formy realizácie a spracovania prieskumu (september, október 2009)
- 4) vytvorenie kategórií do ktorých sa jednotky (texty) prirad'ovali (október 2009 – november 2009)
- 5) vlastná analýza komplexného materiálu (október 2009 - marec 2010)
- 6) kvantifikácia analytických jednotiek do pripravenej tabuľky (október 2009 – marec 2010)
- 7) realizácia výskumu (január – marec 2010)
- 8) spracovanie výsledkov výskumu – grafické zobrazenie výsledkov (marec – apríl 2010)
- 9) interpretácia výskumu (marec – apríl 2010)

## 5 VÝSLEDKY A DISKUSIA

### 5.1 Analýza a interpretácia získaných údajov

Použitím metódy obsahovej analýzy uvádzame interpretáciu nasledovných výsledkov.

Vo vedeckej, multidisciplinárnej databáze s názvom SPRINGERLINK, ktorá je voľne dostupná pre UKF, bolo po zadaní kľúčového pojmu „Domáce násilie“ (angl. Domestic Violence) publikovaných 998 článkov. Z toho v 10 článkoch (99,8%) bola uvedená definícia konkrétneho pojmu. Pojem „Násilie páchané na ženách“ (angl. Violence against Women) bol publikovaný v 754 článkoch (30,16%). Konkrétny pojem bol definovaný v 4 článkoch. Pojem „Rodová nerovnosť, nerovnomernosť“ (angl. Gender inequality) bol publikovaný v 966 teoreticko – empirických článkoch, z toho bol kľúčový pojem definovaný v 2 článkoch (19,32%). Časový horizont pre vyhľadávanie publikovaných článkov, po zadaní kľúčových pojmov v databáze Springerlink bolo obdobie 6 mesiacov.



Graf 1 Znáročenie frekvencie výskytu jednotlivých pojmov z databázy Springerlink

Tab. 9 SPRINGERLINK – Domestic violence in a special literature

Autor	Rok	Zdroj	Definícia v anglickom/nemeckom Jazyku	Voľný preklad autorky
Poelmans Jonas	2008	Springer Verlag,Berlin	Domestic and violence against women is a „ pattern of abusive behavior in any relationship that is used by one partner to again or maintain power an control ower another intimate partner“. Domestic violence can take the form of physical violence, stabbing, or even killing the victim.	Domáce násilie a násilie páchané na ženách, predstavuje vzorec hrubého, urážlivého správania vo vzťahu, v ktorom jeden partner používa svoju moc na získanie, udržanie a kontrolu intímneho partnera. Domáce násilie (ďalej DN) môže mať podobu fyzického násilia ktoré zahŕňa: hryzenie, strkanie, bitie,pichnutie, dokonca aj zabitie obete.

Tab. 10 Pokračovanie tab. 9

Autor	Rok	Zdroj	Definícia v anglickom/nemeckom jazyku	Voľný preklad autorky
Bevan Emma, HigginJ.Daryl	2002	Journal of Family Violence, Vol. 17, No.3	On the basis of a learning-theory approach to the intergenerational transmission of violence, researchers have focused almost exclusively on violent men's childhood experiences of physical abuse and witnessing family violence. Child maltreatment, low family cohesion and adaptability, and alcohol abuse was significantly associated with frequency of physical spouse abuse.	Medzigeneračný prenos násilia (keď muži sú svedkami násilia v rodine, zážitky z detstva). Fyzické týranie, zneužívanie, týranie detí, nízka rodinná súdržnosť, a adaptabilita majú úzky súvis so zneužívaním alkoholu (a jeho frekvenciou užívania).
Sheila M. Seelau, Eric P. Seelau	2005	Springer Science, Business Media, Inc.	Although domestic violence occurs in all types of relationships, non-prototypical cases (gay, lesbian), are often overlooked. Domestic violence is generally consistent with gender-role stereotypes. Mostly of Victim are women like man. Domestic violence affects over 1 million people in the United States every year	V prípade: lesbičiek a gayov je prehliadané. Obetami sú častejšie ženy ako muži. Súvisí to s rodovými stereotypmi. (USA – viac ako 1 mil. obetí DN za rok).

Tab. 11 Pokračovanie tab. 9

Autor	Rok	Zdroj	Definícia v anglickom/nemeckom jazyku	Voľný preklad autarky
Jeffrey M. Lohr, Kevin Hamberger	2006	New York, Springer	<p>Domestic violence is a transaction between perpetrator and victim. It is defined not only by the perpetration of violence and abuse, but the fact that it occurs in an interpersonal relationship in which both parties actively participate. domestic violence perpetrators show serious forms of psychopathology, some of which conform to diagnostic characterization, such as Anti-Social and Borderline Personality Disorder (Hamberger et al., 1996).</p> <p><u>Intimate partner violence:</u> There is no universal agreement about what, exactly, constitutes partner violence. Pagelow differentiates primary battering, the first incident of violence in a relationship, from secondary battering; subsequent, repeated violent attacks. Other early conceptualizations of partner violence</p>	<p>Je konanie medzi páchatel'om a obeťou. Nie je ohraničené len na spáchanie násilia a zneužívanie. Je to skutočnosť, ktorá nastane vo vzťahu na ktorom sa podieľajú obe strany.</p> <p><u>Intímne (partnerské) násilie:</u> Neexistuje všeobecný názor čo presne predstavuje intímne násilie. Pagelow (1984), rozlišuje primárne bitie (prvé násilie vo vzťahu) a sekundárne bitie (následný, opakovaný, násilný útok)</p>

Tab. 12 Pokračovanie tab. 9

Autor	Rok	Zdroj	Definícia v anglickom/nemeckom Jazyku	Voľný preklad autarky
Megan H. Bair-Merritt William C.- Holmes at. al	2008	Springer Science Business Media, Philadelphia - USA	Intimate partner violence (IPV), risk factors depending upon the presence of children in the home, and to estimate the annual prevalence of IPV first in the general population and then in homes with children.	Násilie páchané intímnym partnerom Za prítomnosti detí. Prítomnosť detí, je rizikovým faktorom. Podľa odhadov, každoročne narastá jeho výskyt kde svedkom sú deti.
M. Neises	2009	Journal: Gynäkologe. Medizinische Hochschule – Hannover. Springer Verlag	Heusliche gewalt bezeichnet hier, die körperliche, sexuelle oder psychische Gewalt gegen eine Frau, ausgeübt durch den Partner in einer bestehenden oder einer früheren Beziehung	Označuje telesné, sexuálne alebo psychické násilie voči žene, súčasným alebo partnerom predchádzajúcim.
Martha L. Coulter, Ronald A. Chez	1997	Journal of Family violence, Vol. 2, No. 3	Family and intimate partner violence – that is, violence largely between family members and intimate partners, usually, though not exclusively, taking place in the home.	Rodinné a násilie intímnym partnerom; je prevažne násilie, medzi rodinnými príslušníkmi (členmi) a sex.partnermi; výlučne k nemu dochádza v domácnosti

Tab. 13 Pokračovanie tab. 9

Autor	Rok	Zdroj	Definícia v anglickom/nemeckom Jazyku	Voľný preklad autarky
James C. - Roberts Loreen, Wolfer - Marie Mele	2008	Department of Criminal Justice, Monmouth University, USA	The difficult of leaving an abusive relationship typically involves numerous stressors, including: relocation, economic instability, legal actions, child custody issues, disrupted social networks, and termination of emotional connection with the batterer.	Charakteristické faktory ktoré zapríčiňujú aby obeť intímno – partnerského násillia vo vzťahu zotrvala: otázka starostlivosti o dieťa, narušenie sociálnej siete, zmena bydliska, finančná neistota.
Vincent B. Van Hasselt - John J. Flood - Stephen J. Romano	2005	Journal of Family violence, Vol. 20, No. 1	Domestic or family violence is a burgeoning social problem with significant public health implications. In particular, there is evidence that younger (ages 19–29) and poor (annual income below \$10,000) women are more likely to be victims of violence by partners and intimate acquaintances (Bureau of Justice Statistics, 1995).	Je narastajúci sociálny problém s významným dopadom na verejné zdravie. Ženy vo veku (19-29 r.) a s ročným príjmom nižším ako (10.000 USD) majú väčšiu, šancu byť obeťami intímneho násillia zo strany ich partnerov (Štatistika, 1995).



Tab. 14 Pokračovanie tab. 9

Autor	Rok	Zdroj	Definícia v anglickom/nemeckom Jazyku	Voľný preklad autarky
Katherine C. McKenzie, Risa B. Burns	1995	Section of General Internal Medicine, Evans- department of BostonMedical Center	Violence against Women, accounts for one third of all intentional assaults against women, and it is a significant risk factor for suicide, substance abuse, and chronic somatic disorders.	Predstavuje tretinu všetkých úmyselných útokov proti ženám. Predstavuje závažný faktor, ktorý podmieňuje spáchanie samovraždy, zneužívanie látok a vznik chronických somatických porúch.

Tab. 15 SPRINGERLINK - Violence against Women in a special literature

Autor	Rok	Zdroj	Definícia v anglickom/nemeckom Jazyku	Voľný preklad autarky
Samia Alhabib - Ula Nur - Roger Jones	2009	Department of General Practice & Primary Care, King's College London, UK	Violence against women includes all verbal, physical, and sexual assaults which violate a woman's physical body, sense of trust, regardless of age, race, ethnicity, or country (Campbell 1995).	Násilie páchané na ženách, zahŕňa všetky slovné, fyzické a sexuálne útoky, ktoré poškodzujú telo a pocit dôvery, bez ohľadu na vek, rasu, etnicitu alebo krajinu.
Domenica Fioredistella Iezzi	2010	Studies in Classification, Data analysis, Knowledge Organization, Springer-Verlag, Berlin	Women's homicide (femicide) by intimate partners is the most serious form of violence against women. Domestic femicide is very frequent and intimate partner is the single largest category of femicide, with women most often killed by their husband, lover, ex-husband, or ex lover (Landau and Rolef 1998).	Zabitie a vražda žien, je najzávažnejšou a najviac frekventovanou formou násilia páchaného na ženách ich sexuálnymi partnermi – najčastejšie manželom, partnerom, bývalým manželom alebo partnerom.
Michael R Rand, Linda E Saltzman	2003	University of Calgary, Department of Sociology	Violence against women reflects the notion that "Wife-beating is a pattern of behaviour	Prevláda názor, že násilie voči žene, predstavuje vzorový druh správania.

Tab. 16 Pokračovanie tab. 15

Autor	Rok	Zdroj	Definícia v anglickom/nemeckom jazyku	Voľný preklad autorky
Taner Akar	2010	Department of Public Health, University (Medical) of Gaza, Faculty- Ankara, Turkey	VAW in any form is a crime, wheter the abuser is a family member- current or past spouse, boyfriend. It doesn't matter what race or culture you come from, how much money you have, how old are you – each of us can be a victim of this kind of violence.	Je zločinom v rôznych formách – či už je násilníkom člen rodiny, súčasťný alebo bývalý manžel, partner- snúbenec. Nezáleží na peniazoch, na veku, na kultúre a rase – každý z nás môže byť obeťou takejto formy násilia

Tab. 17 SPRINGERLINK – Gender inequality in a special literature

Autor	Rok	Zdroj	Definícia v anglickom/nemeckom Jazyku	Voľný preklad autarky
Ciara Smalls	2008	University of North Carolina, Department of Psychology	Gender inequality refers to asociety's attitudes and practices that treat women as inferior. Refuse them the same rights, access to information, to employ their. These attitudes can stem from deeply cultural stereotypes, historical traditions and distorted religious believe.	Rozdielnosti medzi pohlaviami súvisia so zvyklosťami spoločnosti, ktoré vnímajú ženy ako menejcenné, podriadené. Na základe toho im odopierajú ich práva napr. v prístupe k informáciám, zamestnaniu alebo majetku. Tieto postoje a praktiky môžu prameniť z hlboko zakorenených kultúrnych stereotypov, historických tradícií a skreslenej náboženskej viery

Tab. 18 Pokračovanie tab. 17

Autor	Rok	Zdroj	Definícia v anglickom/nemeckom Jazyku	Voľný preklad autarky
Walnut Creek	2002	Review of African province, London	<p>In some regions in the world, inequality between women and men directly involves matters of life and death, and takes the brutal form of unusually high mortality rates of women and a consequent preponderance of men in the total population, Mortality inequality has been, in North Africa and in Asia, China and South Asia.</p>	<p>V niektorých oblastiach vo svete, nerovnosť medzi mužmi a ženami je záležitosťou života a smrti; vysoká úmrtnosť žien v dôsledku nízkej zdravotnej starostlivosti; následná prevaha mužského pohlavia v celkovej populácii. Nepomer v úmrtnosti žien a mužov bol napr. v Severnej Afrike, Južnej Afrike, Ázii a Číne.</p>

## 5.2 Diskusia

Cieľom našej práce je deskripcia a analýza odbornej terminológie a jej vybraných aspektov, so špecifickým zameraním na pojmy – domáce násilie, rodovo podmienené násilie a násilie páchané na ženách. V širšom ponímaní, chceme prácou poukázať a zdôrazniť prienik jednotlivých pojmov, na základe širšieho analyzovania definícií, spájajúcich sa s uvedenými pojmi. Teoretická časť práce je hlavne o mapovaní, ako jednotliví autori venujúci sa vo svojich odborných monografiách problematike násilia, chápu a definujú pojmy ako napr. násilie, agresia atď., ktoré úzko súvisia s kľúčovými pojmami nášho prieskumu. Súčasťou teoretickej časti je zdôraznenie, uchopenie, analyzovanie a zisťovanie, ako sú pojmy chápané a či vôbec sú pojmy v literatúre konkrétne zadefinované. Nevynímajúc aj pojmy uvádzané v odbornej časopiseckej literatúre. Berúc do úvahy, aj podobnosť v definíciách uvádzaných v odbornej monografii slovenskej a zahraničnej proveniencie a ich vzájomný prienik. Napr. autorka Emma Bevan (2002), pod definíciou domáceho násilia (angl. domestic violence) - (ďalej len DN) predstavuje, že „v prvom rade ide o medzigeneračný prenos násilia angl. „intergenerational transfer of violence,, (zážitky z detstva, prítomnosť pri násilnom správaní sa jedného z rodičov, predurčuje muža za budúceho násilníka). Naším postrehom pri rozanalyzovaní zahraničných textov, od uvedených autorov venujúcim sa domácemu násiliu bolo zistenie, že pojem je zamieňaný s pojmom „Intímne partnerské násilie,, alebo ako „Rodinné, násilie intímny partnerom (napr. Lohr, Merritt, Roberts atď.). Autorka Sheila Seelau (2005) uvádza, že: „domáce násilie je hlavne o rodových stereotypoch,,. Je možno na zamyslenie, prečo definícia DN je definovaná rozdielne. Objektom analyzovania a rovnako aj zisťovania prieniku v definíciách, bol pojem násilie páchané na ženách (angl. violence against women). Deskriptívne bol pojem charakterizovaný ako „najčastejšia forma násilia, páchaná súčasným/bývalým manželom, partnerom, milencom,,.

Formou metódy obsahovej analýzy, sme kvantitatívne zisťovali pertraktovanosť jednotlivých pojmov, v odborných publikáciách a výskumných správach. Zároveň sme zisťovali, či vôbec monografie, medzinárodné dokumnty, príp. správy prístupné verejnosti, disponujú s kľúčovými pojmami a ich konkrétnymi definíciami. Dôležitým faktorom výberu témy, bolo vedomie nadobudnutia prehľadu o charakteristikách a definíciách jednotlivých pojmov, v zahraničnej proveniencie.

Prikláňam sa k názoru významnej českej autorky Čírtkovej, ktorá sa v zborníku *Psychologie dnes*, k domácomu násiliu vyjadruje že „mimoriadnosť domáceho násilia neplynie ani tak zo samotného násilia, ako skôr z toho, voči komu a za akých psychologických okolností je uplatňované. Práve tieto okolnosti sú zvýrazňované v pojmoch: zneužívanie partnera (Partner Abuse) alebo intímne násilie (Intimate Violence). Zatiaľ čo tieto dva pojmy zostali uvádzané iba v odbornej literatúre, výraz domáce násilie (Domestic Violence) bol rýchlo zmedializovaný a uvedený do povedomia širšej verejnosti „ (Čírtková, 2001,s.14). Súčasne autorka zastáva názor, že k domácomu násiliu dochádza vo vnútri vzťahu medzi mužom a ženou, ktorý môže mať podobu manželstva , partnerstva (druh a družka) súčasného alebo bývalého manželstva. Sú to ľudia ktorí sú alebo boli spojení spoločným súkromím. Spája ich napr. spoločné bydlisko, okruh známych, spoločné deti a financie. No nielen tieto fakty sú doménou domáceho násilia. V neposlednom rade ide o stratu akejkoľvek slobody a vonkajšej identity, ktorá má podobu viditeľných znakov nielen na tvári, ale aj na ostatných častiach tela. Stratou slobody máme na mysli, postupné udupanie jedinečnosti a ďalšieho rozvoja osobnosti človeka. Čírtková (1998) ďalej tvrdí, že: „mimoriadnosť domáceho násilia neplynie ani tak zo samotného násilia, ako skôr z toho, voči komu a za akých psychologických okolností je uplatňované. Jonac Poelmans uvádza zhrnutie faktov o domácom násilí (ďalej len DN); spracovaných a vyhodnotených U.S. Office on violence against women and domestic violence (Úradom zaoberajúcim sa riešením otázok domáceho násilia a násilia páchaného na ženách), ale na strane druhej primárnosť DN definuje a vníma na základe skutočností že, bitie, zabitie obete je najdôležitejším prvkom v správaní sa násilníka voči obeti. Je to prejav, ktorý je podľa nášho názoru nemej dôležitý ako psychický nátlak; kde fyzické prejavy a psychický tlak predstavujú predsa úzku pepojenosť.

Po preštudovaní odborných zahraničných a slovenských monografií, sme získali informácie o tom , že forma rodovo podmieneného násilia je či už nábožensky, alebo z hľadiska tradícií dedená z pokolenia na pokolenie. Úrad fondu OSN (Organizácia spojených národov) pre populáciu a UNFPA (Úrad fondu OSN pre populáciu) definujú napr. obriezku ženských genitálií alebo nezákonný obchod s dievčatami a ženami ako niektoré zo 16-tych kategórií, ktoré obsahujú prvky rodovo podmieneného násilia. Ani kinematografia (ako napr. film „Obchod s bielym mäsom od režiséra Christiana Duguaya alebo „8 MM.,“ režirovaný Joelom Schumacherom ) sa tejto tematike nevyhýba. Boli sfilmované osobné skúsenosti žien ktoré sa stali predmetom obchodu s bielym mäsom. Čo je nepochopiteľné, deti toho neboli

výnimkou. Deti vo veku od 6 do 15 rokov sa stali a neustále stávajú lukratívnym predmetom pre pornografiu, predmetom na predaj, za účelom vykonávania sexuálnych praktík často so sadomasochistickým podtónom. Napríklad film „8 MM.,“ človeka zavedie do najtvrdšieho sveta pornografie, kde nejde tak o pohlavný akt, ako o mučenie bezbrannej obete (obvykle mladého dievčaťa) končiace smrťou. Mnohé teórie uvádzajú, že rodovo podmienené násilie je hlavne o rozdelení moci medzi mužom a ženou, k ich samotnému ovládnutiu a riadeniu pre svoj obraz. (napr. Deklarácia OSN, 2007). Oldřich Matoušek v monografii „Sociální práce v praxi“ vidí hlavný dôvod vzniku rodovo podmieneného násilia, v prežívajúcich patriarchálnych tradíciách, ktoré vnímajú ženu ako submisívne sa prispôsobovacu mužovi, na úkor svojich vlastných potrieb, hodnôt a názorov. (Matoušek, 2005). Ďalším faktom je aj existencia tzv. „Magdalénskych prácovní“ v Írsku, kde katolícka cirkev zriadila kláštory a v nich sieť „práčovní,“. V nich katolícka cirkev prevzala dohľad nad „nepohodlnými dievčatami a ženami“, ktoré nevyhovovali vtedajšej skostnatej a dogmatickej morálke, silne zastúpenej v Írsku (19 stor. p.n.l.). Dôvody pre ktoré sa dievčatá a ženy dostávali do „práčovní,“ boli rôzne. Mimomanželské tehotenstvo, incest, okaté flirtovanie, prílišná krása alebo aj opustenie brutálneho manžela. Dievčatá a ženy boli izolované za múrmi kláštora, kde vykonávali ťažkú prácu v spartánskych podmienkach. Boli fyzicky trestané a napádané slovnými urážkami z rádu sestier. Dôkazom ich existencie, je zatvorenie poslednej „Magdalénskej prácovne“ v dublinskom Waterforde, roku 1996. Z môjho pohľadu, na základe preštudovania aj skutočných príbehov žien, pojem rodovo podmienené násilie vystihuje podstatu vnímania a súčasne aj zaobchádzania so ženou, ktoré je potupné, bolestivé a degradujúce ženu ako celok. V podobnom duchu zaujala stanovisko aj Komisia OSN v Deklarácií o násilí páchanom na ženách (2007) že: „...tento druh násilia vedie alebo by mohol viesť nielen k fyzickej ale psychickej ujme žien...“. Môj postreh smeruje k zvýšenej pozornosti aj samotnej cirkvi ako inštitúcii. Pretože tieto fakty, sú len kvapkou v mori toho, ako duchovno z tej odvrátenej strany ubližuje nielen jednotlivcom ale aj ich generáciám. Či už je to napr. sexuálne zneužívanie alebo zavádzajúce klamlivé, tvrdenia (napr. cirkev za kacírstvo vyhlasovala všetko to, čo sa priečilo, nestotožňovalo s náukou cirkvy), ktoré siahali do obdobia 15 stor .n.l.



Na základe témy diplomovej práce, sa našou cieľovou skupinou stali pojmy: domáce násilie, rodovo podmienené násilie a násilie páchané na ženách. Formou metódy obsahovej analýzy sme kvantitatívne zisťovali pertraktovanosť jednotlivých pojmov v odborných publikáciách a výskumných správach. Zároveň, sme zisťovali či vôbec monografie, medzinárodné dokumnty, správy prístupné verejnosti disponujú s kľúčovými pojmami nášho prieskumu. Dôležitým faktorom výberu témy diplomovej práce, bolo vedomie nadobudnutia prehľadu charakteristiky pojmov v zahraničnej proveniencii.

Výskumnú vzorku predstavuje základný súbor vedeckých odborných článkov, z databázy Springerlink, ktoré sa vzťahujú na analyzovanie a zisťovanie pertraktovanosti predmetných pojmov. Obsahovou analýzou zisťujeme zameranie analyzovaných obsahov, pomocou kvantitatívneho vyjadrenia frekvencie relevantných obsahových jednotiek. Kategóriu tvorili informácie zo zdrojov publikovaných v multiodborovej databáze Springerlink. Časové obdobie zberu, rozanalyzovania a samotného prekladu, bolo obdobie od decembra 2009 do konca marca 2010.

Vo vedeckej, multiodborovej databáze s názvom SPRINGERLINK, ktorá je voľne dostupná pre UKF, bolo po zadaní kľúčového pojmu „Domáce násilie“ (angl. Domestic Violence) publikovaných 998 článkov. Z toho v 10 článkoch (99,8%) bola uvedená definícia konkrétneho pojmu. Pojem „Násilie páchané na ženách“ (angl. Violence against Women) bol publikovaný v 754 článkoch (30,16%). Konkrétny pojem bol definovaný v 4 článkoch. Pojem „Rodová nerovnosť, nerovnomernosť“ (angl. Gender inequality) bol publikovaný v 966 teoreticko – empirických článkoch, z toho bol kľúčový pojem definovaný v 2 článkoch (19,32%). Časový horizont vyselektovania publikovaných článkov, po zedefinovaní kľúčových pojmov v databáze Springerlink bolo obdobie 6 mesiacov. Do vyhľadávača medzinárodnej multiodborovej databázy Springerlinku, sme slovenské pojmy uviedli v jazyku anglickom, nakoľko sme počítali s kvalitnejšou a rozsiahlejšou možnosťou získania plnohodnotných informácií z uvedenej problematiky. (Domáce násilie – Domestic Violence), násilie páchané na ženách (Violence against women) a rodovo podmienené násilie (Violence inequality). Ťažkosťou pri zbere článkov a súvisiacich presných definícií, bolo zistenie, že po zadaní jednotlivých pojmov do vyhľadávača Springerlinku, sa vyskytuje množstvo odborných správ, výskumov a článkov, ktoré konkrétne definovanie jednotlivých pojmov neuvádzali. V štádiu prieskumu, kedy sme si pre vyhľadávanie článkov zvolili časový horizont 3 mesiace,

bola naša úspešnosť naložená faktom, že po zadaní preloženého pojmu rodovo podmieneného násilia do anglického prekladu, ako „Violence dependent of Gender,, sa vyskytlo 1108 článkov (0%). Z toho ani v jednom článku alebo výskumnej správe nefigurovala deskripčia nami zadaného pojmu. Po zadaní pojmu domáce násilie, do angličtiny preloženého ako „Domestic violence,, sa vyskytlo 132 článkov. Z toho v 8 článkoch (8%), bola deskripčia konkrétneho pojmu. Po zadaní pojmu násilie páchané na ženách, do angličtiny preloženého ako „Violence against women,, do vyhľadávača Springerlinku, sa vyskytlo 160 článkov. Z toho v 2 článkoch (1,25%) bola uvedená deskripčia konkrétneho pojmu. Grafické znázornenie, bolo v tomto prípade neprijateľné. Problémom bolo uviesť zreteľný a odborný preklad pojmu Rodovo podmienené násilie, pre vyhľadanie jeho konkrétnych definícií. Nakoľko zahraničná odborná monografia nedisponuje s doslovným prekladom, pokúsili sme sa ho zdefinovať pomocou anglických odbornovo-vedeckých slovníkov. Pojem Gender inequality (ako rozdiel, nerovnosť, rôznosť) bol databázou identifikovaný, čo sa následne prejavilo aj v nájdení článkov s definíciou rodovo podmieneného násilia.

Na základe výsledkov a zistení, sme dospeli k potrebe zdôraznenia a upresnenia definícií pri pojmoch domáce násilie, rodovo podmienené násilie a násilie páchané na ženách. Navrhujeme vytvorenie jednej ucelenej databázy, s presným vymedzením jednotlivých pojmov. Zároveň pre efektívnejšiu orientáciu v pojmoch a ich definíciách, navrhujeme vytvorenie databázy s jednotnými definíciami, charakteristikami a ucelenými informáciami kľúčových pojmov. Berúc do úvahy ich zavedenie a ucelené definovanie do všetkých medzinárodných dokumentoch . (napr. Všeobecná deklarácia ľudských práv, Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd).

## ZÁVER

Preštudovaná odborná monografia, vedecké publikácie, zborníky, výskumné práce, vedecko – kvalifikačné práce a databáza Springerlink , nám umožnil stanoviť cieľ práce: deskripcia a analýza odbornej terminológie a jej vybraných aspektov so špecifickým zameraním na pojmy – domáce násilie, rodovo podmienené násilie a násilie páchané na ženách. Súčasne sme zisťovali prieniky jednotlivých pojmov. Na základe vybranej prieskumnej metódy, ktorou bola obsahová analýza zameraná na deskripciu kľúčových pojmov, sme zistili že v niektorých odborných publikáciách, konkrétne pojem „domáce násilie,, autori nedefinujú nakoľko ho zovšeobecňujú na pojem „násilie alebo agresivita,,. V rámci multiodborovej databáze Springerlink, ktorá sa stala nosným pilierom pre náš výskum, sme zistili že: pojem domáce násilie je najviac pertraktovaný pojem aj v zahraničných dokumentoch, článkoch a výskumov. Nakoľko, po zadaní pojmu počet článkov zaoberajúcim sa týmto pojmom bol rozsiahlejší ako po zadaní ostatných pojmov. Na druhej strane, počet článkov ktoré konkrétne uvádzali definovanie a ponímanie domáceho násilia bol slabší. V ostatných článkoch s pojmom domáce násilie, sa zahraniční autori venovali prevencii alebo opisom vyšetrení prípadov s domácim násilím. Podobne to bolo aj v prípade pojmu násilie páchané na ženách; kde podstatná väčšina článkov, v súvislosti s uvedeným pojmom venovala pozornosť, sexuálnemu zneužívaniu, násiliu. Pojem rodovo podmienené násilie, je oblasť ktorá je minimálne rozanalyzovaná, čo sa prejavilo aj v našom prieskume. Zahraničná odborná monografia , výskumné správy, články a dokumenty, pojem nerozoznávajú. V našej prieskumnej časti, sme informácie o tomto pojme získali, len pri zmenení (v rámci zahraničnej terminológie) pojmu rodovo podmienené násilie, na pojem rodová nerovnomernosť ( ako rôznosť, rozdielnosť). V rámci práce bol našim najväčším zádrhelom, čas, nakoľko článkov a dokumentov ktoré sme nerozanalyzovali bolo uvádzaných veľké množstvo.

V budúcnosti pri spracovávaní , rozanalyzovaní podobných dokumentov, hľadaním vzájomných prienikov a rozdielností v pojmoch by som postupovala rovnako.

## ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

### Knihy / Monografie

ADÉS, J. – LEJOYEUX, M. 2002. *Screening for domestic violence among patients admitted to a French emergency service*. Paris : Edition scientifiques et médicales Elsevier SAS, 2002. 483 s. S0924933802007125/SCO.

COLLINS, D.- JORDAN, C.- COLEMAN, H. 2010. *An introduction to family social Work* : Brooks/Cole Centage Learning, USA, 2010, 400 p. ISBN 13: 978-0-495-80872-5.

BENTOVIMI, A. 1998. *Týraní a sexuální zneužívání v rodinách*. Praha : Grada, 1998. 113 s. ISBN 80-7169-629-3.

BODNÁROVÁ, B. 2002. *Domáce násilie na Slovensku*. Bratislava : Medzinárodné stredisko pre štúdium rodiny, 2002. 121 s. ISBN 80-89048-06-4.

CONWAYOVÁ, H. 2007. *Domáci násilí*. Praha : Albatros, 2007. 158 s. ISBN 978-80-00-01550-7.

ČIČKOVÁ, J. 2001. *Násilie nemožno ničím ospravedlniť*. Žilina : Regionálne osvetové stredisko, 2001. 22 s. ISBN 80-85161-24-9.

ČÍRTKOVÁ, L. 1998. *Kriminální psychologie*. Praha : Eurounion, 1998. 248 s. ISBN 80-85858-70-3.

DAVIES, M. 2000. *The Blackwell encklopadia of social work*. USA : Publisching ltd, 2000. 380 s. ISBN 0-631-21450-X.

FISCHER, S. – ŠKODA, J. 2009 *Sociální patologie*. Praha : Grada, 2009. 200 s. ISBN 978-80-247-2781-3.

HARTL, P. 2004. *Stručný psychologický slovník*. Praha : Portál s.r.o., 2004. 309 s. ISBN 80-7178-803-1.

CHMÍLIK, J. 2003 *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*, Praha, 2003. 198 s. ISBN 80-7178-739-6.

JANDOUREK, J. 2001. *Sociologický slovník*. Praha : Portál s.r.o. 2001. 281 s.

ISBN 80-7178-535-0.

MATOUŠEK, O. 2003. *Slovník sociální práce*. Praha : Portál s.r.o. 2003. 275 s.

ISBN 80-7178-549-0.

MATOUŠEK, O. 2005. *Sociální práce v praxi*. Praha : Portál s.r.o. 2005. 352 s.

ISBN 80-7178- 652-6.

ONDREJKOVIČ, P. 2000. *Sociálna patológia*. Bratislava : Slovenská akadémia vied, 2000.

270 s. ISBN 80-224-0616-3.

Pro Familia, Aspekt. 1998. *Násilie páchané na ženách*. Humenné : Akcent Print, 1998. 65 s.

ISBN 80 -967-964-0-2.

SILVERMAN, D. 2005. *Ako robiť kvalitatívny výskum*. Trnava : Pegas: 2005. 328 s.

ISBN 80-551-0904-4.

ŠRAMOVÁ, B. 2004. *Domáce násilie páchané na ženách*. Nitra : UKF, 2004. 143 s.

ISBN 80-8050-750-3.

ŠVEC,Š a kol. 1998. *Metodológia vied o výchove (Kvantitatívno – scientické a kvalitatívno – humanitné prístupy v edukačnom výskume)*. Bratislava : IRIS, 1998. 286 s.

ISBN 80-88778-73-5.

### **Kapitola z knihy**

HRADISKÁ, E. 2004. Obsahová analýza. In KOLLÁRIK, T. *Metódy sociálnopsychologickej praxe*. Bratislava : Ikar, 2004. ISBN 80-551-0765-3, s. 15 – 19.

### **Článok zo zborníka**

BODNÁROVÁ, B. – FILADELFIOVÁ, J. 2005. *Násilie páchané na ženách ako problém verejnej politiky*. In: konferencia ministrov EU. Bratislava : Inštitút pre verejné otázky, 2005. ISBN 80-88935-78-4, s. 75-82.

Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie. 2008. *Domáce násilie - Nová prax a nová legislativa v Európe* . Bratislava : Bratislavská vysoká škola práva, 2008.

ISBN 978-80-88-931-96-6, s.124 - 128.

HAMRANOVÁ, A. 2007. *Násilie v rodine a v škole III*. In. Informačné dni: zborník referátov z konferencie o príčinách vzniku a spôsobov odstraňovania násilia v rodine a v škole. Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa, 2007. ISBN 978-80-8094-184-0, s. 49-60.

KNAPÍK, J. 2010. *Nové aspekty v sociálnej práci II*. In: zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie . Ružomberok: KU, 2010. ISBN 978-80-8084-544-5, s. 181 – 183.

LULEI, M. 2007 *Viktimológia a gender – Vybrané aspekty z prieskumov realizovaných v zahraničí*. In. MARKOVÁ, D. (ed.). *Sexuality: zborník príspevkov z prvej medzinárodnej 20. – 21.9.2007*. Hradec Králové : Gaudeamus, Univerzita Hradec Králové, 2008. ISBN 978-80-7041-035-6, s. 107.

### Článok v časopise

ANDERSON, L. K. 1997. *Gender status, and DV: An Integration of Feminist and Family violence approaches*. In Journal of Marriage and the Family. ISSN 002-2445 Le, 1997, vol.59, no. 3, p. 565 - 568

BEDNÁRIK, R. – BOSŇÁKOVÁ, M. – ONDREJKOVIČ, P. at.al. 2009. *Mládež a spoločnosť*. Bratislava : MŠ - Ústav informácií a prognóz školstva, ročník XV 4/ 2009, 83 s.

DUTTON, G. D. – NICHOLLS, L.T. 2004. *Communication of The gender paradigm in domestic violence reserch and theory: Part 1 The conflict of theory and data* 2004. 705 s

VYKOPALOVÁ, Hana. 2001. *Násilí v rodine*. zdroj: Kriminalistika 4/2001

### Elektornické dokumenty – monografie

Deklarácia Spojených národov o odstránení násilia páchaného na ženách [online]. 2007. Rezolúcia OSN. [cit. 2009.11.21]

Dostupné na internete:

<http://www.aliancia.sk/files/Deklaracia%20OSN%20%oodstraneni%20vsetkych%20foriem%20nasilia.pdf>

Predkladacia správa UNFPA. 2008. *Predkladacia správa*. [online]. Bratislava: 2008. [cit.2009-06-11] Dostupné na internete:

<http://www.rokovania.sk./appl/material.nsf/0/8F76B6E4BF4357B4C12574A200441E31/FILE/>

MÁTEL, A. 2008. *Násilie voči ženám a „domáce násilie” v medzinárodných dokumentoch.*[online]. Skalica: 2008. 158 s. [cit. 2009.10.23] Dostupné na internete:

<[%20a](http://www.andrejmatel.info/Texty/Charita/Matel_NVZ) >

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny. 2008. *Národná stratégia na prevenciu a elimináciu násilia páchaného na ženách a v rodinách.* [online]. Bratislava: 2008. [cit. 2010. 02.14] Dostupné na internete:

<<http://www.employment.gov.sk/index.php?SMC=&d=1470>

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny. 2008.*Národný akčný plan na prevenciu a elimináciu násilia páchaného na ženách.* [online]. Bratislava: 2008. [cit. 2009.10.24] Dostupné na internete:

<<http://www.employment.gov.sk/index.php?SMC=20id>>

Úradný vestník EU L173/19. 2007. *Rozhodnutie Európskeho parlamentu a rady č.779/2007/ES z 20. júna 2007.* [online]. Bratislava: 2007. [cit. 2010-08-4]

Dostupné na internete:

<http://www.dokumenty.eu.mp.mpetrak.neteu.aspx>

### **Články v elektronických časopisoch a iné príspevky**

FINNEJ, L.R. – 2007. *Štatistika* [online]. 2007. 59 s. [cit. 2010. 04.12]

Dostupné na internete:

<http://www.ft.unipo.sk/kvdsp/files/predmety/Statistika/Statistika3rLS06.pdf>

Information of Domestic violence. 2010. *Family – In England.* [online]. London: 2010. [cit.2010 02.13]

Dostupné na internete:

[http:// www.adviceguide.org./index/your\\_family/domestic\\_violence.htm](http://www.adviceguide.org./index/your_family/domestic_violence.htm)

*Rodová podmienenosť násilia a možnosti jej eliminácie* [online]. 2007. Prameň.

[cit. 2009.11.21]

Dostupné na internete:

<http://www.pramen.info/c/964/rodova-podmienenosť-násilia-a-možnosti-jej-eliminácie.htm>

### **Vedecko – kvalifikačné práce**

KOVALČÍKOVÁ, M. 2007. *Domáce násilie páchané na ženách* : diplomová práca. Nitra : UKF, 2007. 98 s.

MAKKYOVÁ, K. 2008. *Domáce násilie páchané na ženách* : diplomová práca. Nitra : UKF, 2008. 81 s.

### **Článok v časopise**

ANDERSON, L. K. 1997. *Gender status, and DV: An Integration of Feminist and Family violence approaches*. In *Journal of Marriage and the Family*. ISSN 002-2445 Le, 1997, vol.59, no. 3, p. 565 - 568

BEDNÁRIK, R. – BOSŇÁKOVÁ, M. – ONDREJKOVIČ, P. at.al. 2009. *Mládež a spoločnosť*. Bratislava : MŠ - Ústav informácií a prognóz školstva, ročník XV 4/ 2009, 83 s.

BODNÁROVÁ, B. – FILADELFIOVÁ, J. 2005. *Násilie páchané na ženách ako problém verejnej politiky*. In: konferencia ministrov EU. Bratislava : Inštitút pre verejné otázky, 2005. 132 s. ISBN 80-88935-78-4.

FINNEJ, L.R. – 2007. *Štatistika 2007*. 59 s. [cit. 2010. 04.12]

Dostupné na internete:

<http://www.ft.unipo.sk/kvdsp/files/predmety/Statistika/Statistika3rLS06.pdf>

KICZKO, L. – KOŠČ. M. 1997. *Slovník spoločenských vied*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1997. 294s. ISBN 80-08-02592-1, s.11-12.

Pro Familia, Aspekt. 1998. *Násilie páchané na ženách*. Humenné : Akcent Print, 1998. ISBN 80 -967-964-0-2, s. 21 – 25.



## ZOZNAM PREŠTUDOVANEJ LITERATÚRY

FRONEK, J. – MOKRÁŠ, P. 2006. *Anglicko – slovenský slovník*. Bratislava : Nová práca, 2006. s. 1378 ISBN 80-88929-80-6

ČÍRTKOVÁ, L. 1998. *Kriminální psychologie*. Praha : Eurounion, 1998. s. 248  
ISBN 80-85858-70-3.

HARTL, P. – Hartlová H. 2000, 2004. *Psychologický slovník*. Praha : Portál, 2000, 2004. s. 772  
ISBN 80-7178-303-X.

PONĚŠICKÝ, Ján. 2005. *Agrese, násilí*. Praha : Triton, 2005. s. 223 ISBN 80-7254-593-0

MARIE-THÉRÉSE, C. 2003. *Upálená zaživa*. Paris, Éditions, 2003, Bratislava :  
Ikar, 2004. s. 189 ISBN 80-551-0726-2.

LEILA, Mariée de force. 2004. *Vydatá proti svojej vôli*. France: Editions, 2004, Ikar,  
Bratislava, 2005. s. 222 ISBN 80-551-0939-7.

KICZKO, L. – KOŠČ. M. 1997. *Slovník spoločenských vied*. Bratislava: Slovenské  
pedagogické nakladateľstvo, 1997. 294s. ISBN 80-08-02592-1.

